

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
VĒSTURES UN FILOZOFIJAS FAKULTĀTE
VIDUSLAIKU VĒSTURES KATEDRA

Vēstures studiju bakalaura programmas

3. kursa students

Jānis Rudzītis

Stud. apl. Nr. jr08084

**Krusta kari Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā:
salīdzinošie aspekti**

Bakalaura darbs

Darba zinātniskais vadītājs

Dr. habil. hist., profesors

Ilgvars Misāns

Anotācija

Šajā darbā tiks apskatīti krusta kari Ibērijas pussalā un Tuvajos Austrumos un veikts šo abu reģionu dažādu aspektu salīdzinājums. Šis jautājums šādi vēl nav ticis pētīts, tāpēc tēma ir interesanta un oriģināla. Darba mērķis ir izpētīt un salīdzināt krusta karus Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā, atrast kopīgo un atšķirīgo, kā arī skaidrot iemeslus līdzībām un atšķirībām. Var secināt, ka kaut arī ir novērojamas līdzības krusta karu norisē starp abiem reģioniem, kopumā vairāk ir dažādu atšķirību, nekā kopīgā. Katrā reģionā ir vērojamas savas īpatnības krusta karu norisē.

Summary

Comparison of various aspects between crusades in the Middle East and Iberian peninsula will be discussed in this written work. This issue has never been studied in such way, so the issue is interesting and original. The goal of this written work is to explore and compare crusades in Middle East and Iberian peninsula. It is possible to draw a conclusion, that, although there are some hallmarks between the two regions in the crusading process, there are more differences than common things between crusades in Iberian peninsula and Middle East. One can observe specific features in crusading in each region.

Saturs

Ievads	4
Izmantoto avotu apskats.....	6
Izmantotās literatūras apskats.....	10
1. Krusta karu priekšvēsture un sākums.....	12
1.1. Krusta karu priekšvēsture un sākums Tuvajos Austrumos	12
1.2. Krusta karu priekšvēsture un sākums Ibērijas pussalā.....	16
2.Krusta kari Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā 12. gadsimtā	21
2.1. Krusta kari Tuvajos Austrumos 12. gadsimtā.....	21
2.2. Krusta kari Ibērijas pussalā 12. gadsimtā.....	26
3.Krusta karotāji, varas struktūras un militārie ordeņi Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā	31
3.1. Krusta karotāji, varas struktūras un militārie ordeņi Tuvajos Austrumos.....	31
3.2. Krusta karotāji, varas struktūras un militārie ordeņi Ibērijas pussalā.	42
Secinājumi	49
Izmantoto avotu un literatūras saraksts.....	51

Ievads

Krusta kari kā izpētes objekts ir ārkārtīgi interesanta tēma. Tas bija fenomens cilvēces vēsturē, kuram līdzīgu atrast nav iespējams. Viduslaiku Rietumeiropas sabiedrību, kurai ir raksturīgi nepārtraukti, bet samērā nenozīmīgi un lokāli kari starp dažādiem zemes kungiem, pārņēma milzīgs reliģisks satraukums, kas izpaudās kā masveida došanās svētajā karā pret musulmaņiem, lai atbrīvotu kristiešu svētvietas un palīdzētu tiem kristiešiem, kuri atrodas musulmaņu pakļautībā. Turklāt šos gājienus vadīja zemes kungi, pat monarhi, un izsludināja pāvesti.

Kaut gan ir pieņemts saistīt krusta karus tieši ar Tuvajiem Austrumiem un Jeruzalemi, bija arī citi virzieni, kurp devās krustneši. Viens no šādiem virzieniem bija Ibērijas pussala. Šajā darbā tiek apskatīti un salīdzināti krusta kari Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā, izceļot konkrētus salīdzinošos aspektus. Šis temats ir nozīmīgs, jo ļauj izprast krusta karu norisi kopumā, apskatot kopīgo un atšķirīgo dažādos reģionos. Tāpat arī temats ir interesants un šādā griezumā vēl nav skatīts.

Darbs ir veidots no trim nodaļām, no tām pirmā ir veltīta krusta karu priekšvēsturei un sākumiem, otrā ir veltīta krusta kariem līdz 12. gadsimta beigām, bet trešā ir veltīta pašu krustnešu raksturojumam, to veidotajām un izmantotajām varas struktūrām un militāri reliģiskajiem ordeņiem. Katra nodaļa ir sadalīta divās apakšnodaļās, no kurām viena ir veltīta Tuvajiem Austrumiem, bet otra – Ibērijas pussalai. Šāda forma izvēlēta, lai būtu vienkāršāk izdarīt nepieciešamos salīdzinājumus un darbs būtu pārskatāmāks.

Ar 12. gadsimta beigām tiek pārtraukts krusta karu salīdzinājums Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā. Šāda hronoloģiskā robeža ir izvēlēta tāpēc, ka 13. gadsimtā praktiski pazūd salīdzinošie aspekti starp abām šīm teritorijām. 1212. gadā kaujā pie Las Navas de Tolosas, Ibērijas kristieši gūst izšķirošu uzvaru un tālākajā musulmaņu padzīšanas no Ibērijas pussalas procesā, krusta kara idejai vairs nav nozīmīgas lomas; tālāko Ibērijas pussalas kristiešu valstis spēj paveikt bez atbalsta. Savukārt Tuvajos Austrumos 13. gadsimta sākums iezīmējas ar krusta kara idejas pilnīgu pagrimumu, ko vislabāk parāda Ceturtais krusta karš un tā traģiskais iznākums, kas noved pie krustnešu uzbrukuma kristiešiem.

Darba mērķis ir salīdzināt krusta karus Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā, atrast kopīgo un atšķirīgo, kā arī skaidrot iemeslus līdzībām un atšķirībām.

Uzdevumi, lai sasniegtu augstākminēto mērķi, ir:

- 1) Aplūkot un salīdzināt krusta karu priekšvēsturi un sākumu Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā
- 2) Aplūkot un salīdzināt krusta karus līdz 12. gadsimtam Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā
- 3) Aplūkot un salīdzināt krustnešus, to izmantotās varas struktūras un militāri reliģiskos ordeņus Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā.

Par krusta kariem, it īpaši par Tuvo Austrumu krusta kariem, ir pieejams ārkārtīgi plašs historiogrāfijas un avotu klāsts. Šajā darbā netiks izmantoti visi iespējamie avoti un vēsturiskā literatūra, jo visa tā apkopošana būtu pētījums pats par sevi. Izmantoti tiks tikai tie avoti un literatūra, kas ir nepieciešami darba mērķa sasniegšanai.

Izmantoto avotu apskats

Izmantotie avoti būtībā ir dažādas viduslaiku hronikas. Pret šādiem avotiem, protams, ir jāizturas uzmanīgi, ņemot vērā avotu specifiku.

Darbā daudz izmantoti dažādi fragmenti no Tīras Viljama (William of Tyre) darba „*Historia rerum in partibus transmarinis gestarum*”¹ Viljams no Tīras (1130 - 1186) bija dzimis Jeruzalemes karalistē, taču izglītojies Eiropā. Jeruzalemē viņš atgriezās 1166. gadā, kur taisīja veiksmīgu garīgo karjeru. 1170. gadā viņš kļuva par nākamā karaļa Baldvina IV (1174 - 1185) skolotāju, un pēc Baldvina IV nākšanas pie varas, Viljams kalpoja par karaļa padomdevēju. 1175. gadā kļuvis arī par Tīras arhibīskapu. Izmantotā Jeruzalemes karalistes hronika bija viņa mūža darbs, tā ir neaizvietojams avots visiem, kas raksta kaut ko par krusta kariem. Tīras Viljama hronikas mērķis ir pavēstīt latīņu kristiešu pasaulei par notikumiem krusta karu laikā, un adresāts arī ir šī sabiedrība, respektīvi, tā sabiedrības daļa, kas prot lasīt, tātad garīdzniecība un daļa aristokrātijas.

Izmantoti arī vācu hronista Auras Ekharda (Ekkehard of Aurach) hronikas „*Hierosolymita*”² fragmenti. Auras Ekhard (miris 1126. gadā) bija Auras klostera abats Bavārijā. Būdams benediktiešu mūks un hronists, viņš daudz uzmanības veltījis strīdam par investitūru, kurā nostājies pāvesta pusē. Ekhard arī 1101. gadā pats devies uz Svēto Zemi. Savā hronikā aprakstījis Pirmo krusta karu. Var diezgan droši pieņemt, ka Ekharda hronikas mērķis bija attēlot Pirmo krusta karu pāvestam labvēlīgā gaismā. Adresāts attiecīgi būtu visa latīņu kristiešu Eiropas izglītotā sabiedrība.

Izmantotas arī Šartras Fulhera (Fulcher of Chartres) atstātās liecības.³ Šartras Fulhers (1059 - ~1127) bija priesteris, kas piedalījās Pirmajā krusta karā no paša sākuma līdz pašām beigām. Maz ir zināms par viņa personību, ir tikai skaidrs, ka viņš ir bijis Baldvina no Boloņas (Baldwin of Bologne) – viena no Pirmā krusta kara līderiem – personīgais kapelāns. Fulhera mērķis bija aprakstīt Pirmo krusta karu, izceļot tā

¹ William of Tyre. *The History of Deeds done Beyond the Sea*. Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/source/tyre-cde.html] (skatīts 06.05.2011.)

² Ekkehard of Aurach. *Hierosolymita* (fragments) Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/source/ekkehard-aur1.html] (skatīts 04.05.2011.)

³ Pāvesta Urbāna II aicinājums uz krusta karu, 1095. Fulcher of Chartres. *Gesta Francorum Jerusalem Expugnantium*. Misāns, I., Pāvulāne, V., Vijups, A. *Pasaules vēsture vidusskolai I. Hrestomātija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000

vienreizīgumu un garīgo nozīmīgumu. Adresāts – tāpat kā pārējām krustnešu hronikām, bez šaubām, visa latīņu kristiešu izglītotā pasaule, pirmām kārtām baznīcas aprindas.

Tāpat nedaudz izmantots fragments no Āhenes Alberta (Albert of Aix) darba “*Historia Hierosolymitanae expeditionis*”.⁴ Par Āhenes Alberta (~1100 - ?) dzīvi nav zināms tikpat kā nekas, atskaitot faktu, ka viņš uzrakstījis šo jau iepriekšminēto darbu. Ir skaidrs, ka autors pats nav apmeklējis Svēto Zemi, taču ir daudz runājis ar cilvēkiem, kas atgriezušies no turienes. Ņemot vērā, ka ir tik maz informācijas par autora personību, ir pārsteidzīgi runāt par mērķi un adresātu, taču domājams, ka mērķis bija aprakstīt Pirmo krusta karu, visticamāk, baznīcai labvēlīgā gaismā. Adresāts šādā gadījumā būtu visa latīņu kristiešu izglītotā sabiedrība.

Izmantots arī Nogentas Gilberta (Guibert of Nogent) darbs „*Dei gesta per Francos*”⁵ Nogentas Gilberts (1055 – 1124) bija Nogentas klostera abats, kurš uzrakstīja vēl vienu Pirmā krusta kara hroniku. Gilberts gan pats nekad nav bijis Svētajā Zemē, un daudz izmantojis citas hronikas savā darbā, taču darījis to profesionāli un apkopojoshi. Mērķis šajā gadījumā acīmredzot bija apkopot visus materiālus par Pirmo krusta karu. Adresāts tātad atkal būtu visa latīņu kristiešu izglītotā sabiedrībā, it īpaši garīdzniecība.

Izmantots arī fragments no hronista Osberna (*Osbernus*) darba “*De expugnatione Lyxbonensi*”.⁶ Praktiski nekas nav zināms par šo hronistu, atskaitot faktu, ka viņš bijis flāmu vai angļu izcelsmes un detalizēti aprakstījis Lisabonas ieņemšanu 1147. gadā. Šādos apstākļos par mērķi un adresātu runāt ir pārsteidzīgi, pat minējumu līmenī.

Tāpat arī izmantots bizantiešu hronistes Annas Komnenas (*Anna Comnena*) darbs “*Alexiad*”.⁷ Anna Komnena (1083 - 1153) bija bizantiešu princese un hroniste, Bizantijas imperatora Aleksija I Komnena meita. Viņa bija ļoti labi izglīkota un sākotnēji gatavota imperatores lomai, taču par imperatoru tomēr kļuva viņas jaunākais brālis. Savā darbā viņa apraksta sava tēva dzīvi un notikumus sava tēva valdīšanas laikā, pamatīgi idealizējot gan savu tēvu, gan Bizantijas impēriju kā tādu. Mērķis šim darbam,

⁴ Albert of Aix. *Historia Ierosolimitana*. (fragments) Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/source/1096jews.html] (skatīts 06.05.2011.)

⁵ Guibert of Nogent. *The deeds of God through Franks*. Pieejams: [http://www.gutenberg.org/ebooks/4370] (skatīts 07.05.2011.)

⁶ Osbernus. *De expugnatione Lyxbonensi*, 1147. Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/source/cap-lisbon.html] (skatīts 07.05.2011.)

⁷ Anna Comnena. *Alexiad*. Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/basis/AnnaComnena-Alexiad.html] (skatīts 08.05.2011.)

visticamāk, ir parādīt savu dzimtu pēc iespējas labākā gaismā, tādējādi arī aizstāvēt savas tiesības uz troni. Adresāts būtu visa Bizantijas impērijas izglītotā sabiedrība.

Izmantoti arī daži avoti, kas nav hronikas. Tās ir Bernarda no Klervo vēstules, dažas dažādu pāvestu vēstules, viens likums un divi folkloras darbi.

Bernards no Klervo (1090 – 1153) bija Klervo klostera abats un viens no sava laika visietekmīgākajiem baznīcas domātājiem. Viņš tiek uzskatīts par Otrā krusta kara idejisko “tēvu”. Šajā darbā izmantoti vairāki viņa radīti teksti. Viens no tiem ir viņa aicinājums uz Otro krusta karu.⁸ Tā mērķis bija piesaistīt cilvēkus šim krusta karam. Adresāts līdz ar to bija visi latīņu kristieši. Izmantota arī viņa publicētā atvainošanās par neveiksmīgo krusta karu.⁹ Tās mērķis bija mēģināt nomierināt satrauktos prātus pēc neveiksmīgā Otrā krusta kara. Adresāts attiecīgi būtu visi kristieši, kas ņēmuši dalību Otrajā krusta karā. Izmantota arī Bernarda no Klervo vēstule Templiešu ordeņa mestram, kurā Bernards no Klervo slavē jaunizveidoto Templiešu ordeni.¹⁰ Kaut arī šis teksts rakstīts vēstules formā, tās mērķis tomēr ir informēt pēc iespējas vairāk cilvēku par šī militāri reliģiskā ordeņa labajām īpašībām. Adresāts arī ir pēc iespējas plašāka sabiedrība.

Izmantota arī pāvesta Aleksandra II vēstule Spānijas bīskapiem¹¹, pāvesta Gregora VI vēstule Tuskānas Matildei¹². Šo dokumentu mērķis ir nodot kādu konkrētu informāciju konkrētajam vēstules saņēmējam. Adresāts ir konkrētie vēstules saņēmēji, pirmajā gadījumā Spānijas bīskapi, otrajā gadījumā Tuskānas un Lotringas grāfiene Matilde.

Izmantoti arī divi folkloras darbi – dziesma par Rolandu¹³ un sāga par krustnesi Sigurdu.¹⁴ Šiem avotiem nav konkrēta autora, tie ir folkloras darbi, līdz ar to arī konkrēta mērķa un adresāta šiem darbiem nav.

⁸ St. Bernard of Clairvaux. *Letter Promoting the Second Crusade*. Pieejams: [<http://www.crusades-encyclopedia.com/psbernardcallforcrusade.html>] (skatīts 06.05.2011.)

⁹ St. Bernard of Clairvaux. *Apologia for the Second Crusade*. Pieejams: [<http://www.fordham.edu/halsall/source/bernard-apol.html>] (skatīts 06.05.2011.)

¹⁰ St. Bernard of Clervo. *In Praise of the New Knighthood (De laude novae militiae)*. Pieejams: [<http://www.the-orb.net/encyclop/religion/monastic/bernard.html>] (skatīts 06.05.2011.)

¹¹ Letter of Pope Alexander II to all the bishops of Spain (1063 or 1064) Pieejams: [<http://www.web.pdx.edu/~ott/hst399/Alexanderletters/index.html>] (skatīts 06.05.2011.)

¹² Letter from Pope Gregory VII to Matilde of Tuscany, 1074. Pieejams: [<http://epistolae.ccnmtl.columbia.edu/letter/224.html>] (skatīts 06.05.2011.)

¹³ Song of Roland. Pieejams: [<http://omacl.org/Roland/>] (skatīts 10.05.2011.)

¹⁴ Saga of Sigurd the Crusader. Pieejams: [<http://omacl.org/Heimskringla/crusaders.html>] (skatīts 10.05.2011.)

Visbeidzot izmantots likums, ko izdevis Anglijas karalis Henrijs II (*Henry II*) (1154 – 1189).¹⁵ Šis likums izsludina jaunās „Saladīna nodevas” stāšanos spēkā. Mērķis šim darbam ir izsludināta jauno nodevu, un adresāts, attiecīgi ir visi Anglijas pavalstnieki.

¹⁵ Henry II, King of England. The Saladin Tithe. Pieejams:
[<http://www.fordham.edu/halsall/source/1188Saldtith.html>] (skatīts 04.05.2011.)

Izmantotās literatūras apskats

Izmantoto literatūru var iedalīt divās lielās grupās. Pirmā grupa būtu akadēmiskā literatūra, bet otrā grupa būtu vairāk populārzinātniska literatūra. Uzreiz jāatzīmē, ka arī populārzinātnisko literatūru, kas darbā izmantota, ir sastādījuši nopietni vēsturnieki, būtībā atšķiras tikai pieejas stils, dziļums un adresāts.

Ļoti plaši izmantots Nikolasa Jasperta (Nikolas Jaspert) fundamentālais darbs „*The Crusades*”.¹⁶ Jasperts ir mūsdienu vācu vēsturnieks, kas apskata krusta karu ideju ļoti skrupulozi, daudz uzmanības veltot terminoloģijas problēmām. Pašlaik autors ir pasniedzējs Rūras universitātē Bohumas pilsētā Vācijā. Darba mērķis ir radīt lielu, visaptverošu pētījumu par krusta kariem, un adresāts, protams, ir jebkurš interesents, kaut arī primārais adresāts ir akadēmiskā sabiedrība.

Daudz izmantots arī Džonatana Filipa (Jonathan Phillips) darbs „*The Crusades 1095. – 1197.*”¹⁷ Autors pasniedz viduslaiku vēsturi Londonas universitātē un šis darbs ir apjomīgs pārskats par visiem krusta karu procesiem. Darba mērķis ir radīt pētījumu, kas aptver krusta kara procesus 12. gadsimtā un adresāts ir pirmām kārtām akadēmiskā sabiedrība, kaut arī darbs varētu būt interesants jebkuram interesentam.

Izmantots arī Kristofera Taiermana (Christopher Tyerman) darbs „*Fighting for Christendom. Holy War and the Crusades*”.¹⁸ Autors pasniedz viduslaiku vēsturi Oksfordas universitātē Lielbritānijā, un savā darbā pamatā pievēršas krusta kara iemesliem un idejas problēmai. Mērķis šim darbam ir radīt pētījumu par šīm jau minētajām tēmām un darba adresāts ir akadēmiskā sabiedrība, kaut arī to, bez šaubām, var izmantot jebkurš cilvēks, kas vēlas padziļināt savas zināšanas par krusta kariem.

Izmantots arī Čārlza Juliana Biško (1906 - 2002) darbi par Ibērijas pussalas viduslaiku vēsturi.¹⁹ Šie darbi sarakstīti ļoti akadēmiskā stilā; to mērķis varētu būt radīt pētījumus par Ibērijas pussalu viduslaikos un adresāts šajā gadījumā ir akadēmiskā sabiedrība.

¹⁶ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006.

¹⁷ Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197*. London: Pearson Education, 2002

¹⁸ Tyerman, C. *Fighting for Christendom. Holy War and the Crusades*. New York: Oxford University Press, 2004

¹⁹ Bishko, C. J. *Studies in Medieval Spanish Frontier History*. Pieejams: [http://libro.uca.edu/frontier/spanfrontier.htm] (skatīts 05.05.2011.)

Tāpat arī izmantots ir Henrija Džona Heitora (Henry John Chaytor) (1871 - 1954) darbs „*A History of Aragon and Catalonia*”²⁰ Šis darbs ir iespaidīgs pētījums virsrakstā minēto reģionu vēsturē. Mērķis, acīmredzot ir bijis radīt vienotu šo abu reģionu vēsturi un adresāts varētu būt akadēmiskā sabiedrība, kaut arī šajā darbā ko interesantu varētu atrast arī daudzi ar akadēmisko pasauli nesaistīti cilvēki.

Izmantoti arī vairāki populārzinātniskie darbi, taču tikai tādi, kurus sarakstījuši vēsturnieki.

Tā izmantots ir Terensa Vaisa (Terence Wise) sarakstītais darbs „*Armies of the Crusades*”.²¹ Šajā darbā ir detalizēti aprakstīti karavīri abās konflikta pusēs. Taču šis nenoliedzami ir populārzinātnisks darbs, kur mērķis ir iepazīstināt ar vēsturi plašāku sabiedrību. Adresāts šajā gadījumā arī ir šī plašākā sabiedrība.

Samērā plaši izmantots arī Devida Nikola (David Nicolle) darbs „*The Crusades*”.²² Autors koncentrējas tieši uz militārajiem notikumiem un konfliktiem. Darbs, bez šaubām, ir populārzinātnisks, tā mērķis, tāpat kā iepriekšējam darbam, ir iepazīstināt ar vēsturi plašāku sabiedrību. Līdz ar to, adresāts šajā gadījumā arī ir plašākā sabiedrība un visi interesenti.

²⁰ Chaytor, H. J. *A History of Aragon and Catalonia*. Pieejams: [<http://libro.uca.edu/chaytor/achistory.htm>] (skatīts 05.05.2011.)

²¹ Terence W. *Armies of the Crusades*. London: Osprey Publishing, 1978.

²² Nicolle D., Hook, R. *The Crusades*. London: Reed International Books, 1988.

1. Krusta karu priekšvēsture un sākums

1.1. Krusta karu priekšvēsture un sākums Tuvajos Austrumos

Krusta kari sākotnēji bija vērsti tieši pret musulmaņiem, un šajā darbā apskatāmajos procesos būs ietverti tikai konflikti ar musulmaņiem. Ja iedziļinās kristiešu un musulmaņu attiecībās apskatāmajā periodā, kļūs skaidrs, ka šajā laikā dominēja nevis kristietība, bet gan islāms. Laikposmā no septītā līdz desmitajam gadsimtam kristieši bija zaudējuši gandrīz divas trešdaļas savas kontrolētās teritorijas, turklāt islāma ekspansija nebūt nebija apstājusies – musulmaņi gan Ibērijas pussalā, gan Mazāzijā aktīvi spiedās tālāk kristiešu teritorijās.²³ Devītajā gadsimtā musulmaņu pirāti brīžiem pat apdraudēja Romu.

Kā atzīmē profesors Tomass F. Madens (Thomas F. Madden), šajā brīdī kristiešu pasaulei bija tikai divas iespējas: aizstāvēties, vai iet bojā.²⁴ 11. gadsimtā, pāvesta varai nostiprinoties, pāvestiem pavērās iespēja uzņemties šo kristīgās pasaules aizstāvību, kas arī izpaudās 1095. gada pāvesta Urbāna aicinājumā uz krusta karu Klermontas koncilā, uz kuru atsaucās tūkstošiem kristiešu. Tātad var droši uzskatīt, ka krusta kari bija pretspars islāma lielajiem iekarojumiem.

Būtu muļķīgi pieņemt, ka daudzi kristieši devās krusta karā iedzīvošanās nolūkā. Došanās krusta karā bija ļoti dārgs un bīstams process, daudzi dižciltīgie pat izputināja sevi un savas ģimenes, lai tikai apgādātos ar visu nepieciešamo karam.²⁵ Tikpat muļķīgi skan arī idejas, ka krusta kari norisinājās mistiskas rietumnieku tieksmes sagraut un izpostīt dēļ (kaut arī bizantiešu hronistes Annas Komnenas sarakstītajā darbā „*Alexiad*”²⁶ sastopamas citas domas, tur minēts, ka rietumnieki bijuši ārkārtīgi vardarbīgi un naudaskāri. Taču avots, kas radies krustnešiem naidīgā informācijas telpā, nebūtu uzskatāms par absolūti ticamu, kaut arī nākas pieņemt, ka atsevišķas personas, iespējams, tiešām vadījuši materiālas dabas iemesli). Drīzāk iespējams pat apgalvot pretējo – krusta

²³ Madden, F. T. „*The Real History of the Crusades*” Pieejams: [http://www.thehaca.com/essays/Crusades.htm] (skatīts 02.05.2011.)

²⁴ Turpat

²⁵ Turpat

²⁶ Anna Comnena. *Alexiad*. Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/basis/AnnaComnena-Alexiad.html] (skatīts 06.05.2011.)

kari būtībā bija svētceļojums, kas tika veikts aiz mīlestības pret Dievu un savu tuvāko (austrumu kristiešiem). 1009. gadā Fātimīdu dinastijas kalifs bija pavēlējis izpostīt Kristus kapu Jeruzalemē. No viduslaiku kristieša viedokļa ir grūti iedomāties vēl lielāku zaimošanu un izaicinājumu visai kristīgajai pasaulei, nekā šādu soli. Karš pret musulmaņiem tika attaisnots arī ar to, ka tas tika veikts, lai atvieglotu austrumu kristiešu stāvokli.²⁷ Šajā gadījumā arī militāras operācijas varēja tikt uzskatītas kā mīlestības pret savu tuvāko izpausme, galu galā grieķu katoļi saskārās ar reālu apdraudējumu no musulmaņu puses. Kaut arī lielākā daļa krustnešu tā droši vien nedomāja, krusta karš bieži tika pasniegts kā karš dēļ mīlestības uz savu tuvāko, līdz ar to, to attaisno Bībeles bauslis.²⁸ Tāpat arī tika lietota jau svētā Augustīna (St. Augustinus) formulētā ideja par taisnīgu karu, kas sevī ietvertu arī musulmaņu, kā agresoru, sodīšana un miera atjaunošana.²⁹

Vairākās Eiropas daļās bija plaši izplatīti strīdi un konflikti kristiešu starpā, kas padarīja dzīvi samērā nedrošu. Jau 10. gadsimta beigās, baznīcas varai pieaugot spēkā, garīgā vara centās ierobežot šos konfliktus, radot tā saukto *Pax Dei* (Dieva mieru) saskaņā ar kuru tika aizliegts feodālo strīdu laikā aizskart tos, kas šajos strīdos nav iesaistīti, piemēram, zemniekus un tirgotājus. Vēlāk radās arī koncepts par *Treuga Dei* (Dieva pamieru), saskaņā ar kuru tika aizliegts karot no piektdienas līdz pirmdienai. Tiesa gan, *Treuga Dei* bija ļoti grūti kontrolējams un bieži tika pārkāpts.³⁰ 11. gadsimta sākumā un vidū šīs idejas pieņēmas spēkā, un, kaut arī ne vienmēr tās tika ievērotas, ap gadsimta vidu tās jau sāka pārņemt militārā aristokrātija, izveidojot īpašas līgas, kas cīnījās par miera uzturēšanu. 1054. gadā, Narbonnas koncilā, tika pieņemts, ka turpmāk kristieša nogalināšana tiks pielīdzināta Kristus asiņu izliešanai, līdz ar to tā tika pasludināta par ārkārtīgi smagu noziegumu. Taču šis likums neattiecās uz ebrejiem, ķeceriem un musulmaņiem, līdz ar to pavērās plašas iespējas karam pret šīm grupām.³¹

1073. gadā par pāvestu kļuva Klinī klostera mūks Hildebrands, pāvests Gregors VII. Tas iezīmē procesa, kas norisinājās jau no desmitā gadsimta vidus un baznīcas

²⁷ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.16.

²⁸ Pāvesta Urbāna II aicinājums uz krusta karu, 1095. Fulcher of Chartres. *Gesta Francorum Jerusalem Expugnantium*. Misāns, I., Pāvulāne, V., Vijups, A. *Pasaules vēsture vidusskolai I. Hrestomātija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000

²⁹ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.16.

³⁰ <http://www.bu.edu/mille/people/rlpages/paxdei.html>

³¹ Turpat

vēsturē nodēvēts par Klinī reformām, kulmināciju. Klinī reformas ir saistāmas ar baznīcas spēka pieaugumu un cenšanos nodrošināt baznīcas neatkarību no laicīgās varas, kā arī cīņu par garīgo ideālu nostiprināšanu garīdzniecības vidū. Klinī reformas ietvēra sevī arī krusta kara idejas attīstību.³² Gregors VII aktīvi centās nostiprināt baznīcas ietekmi, un viens no pasākumiem šīs ietekmes nostiprināšanai bija krusta kara idejas nostiprināšana. Jau 1074. gadā, pēc seldžuku turku uzvaras pār bizantiešiem pie Manzikertas, pāvests Gregors VII apsvēra domu pats personīgi vadīt kristiešu armiju uz austrumiem, lai palīdzētu Bizantijas imperatoram cīņā pret musulmaņiem.³³ Taču šis plāns palika nepiepildīts, jo pāvestam bija pārāk daudz citu darīšanu, kaut arī daudz netrūka, lai pirmais krusta karš būtu sācies vairāk kā 20 gadus agrāk, kā redzams no pāvesta Gregora VII vēstules Tuskānas Matildei (*Matilda of Tuscany, duchess of Lorraine*): „*Es nevēlos dažiem teikt, cik nopietns ir mans nolūks un cik liela ir mana vēlme doties pāri jūrai un ar Kristus palīdzību sniegt palīdzību kristiešiem, kurus pagāni apkauj kā aitas, jo var likties, ka es esmu pārāk viegli aizkustināms. Bet Tev, manai visdārgākajai meitai, es bez bažām varu stāstīt par šīm lietām; jo man ir vairāk pārlicības par Tavu saprātu, nekā Tu spētu to izrādīt [...] Ja, kā daži saka, tiešām ir skaisti mirt par savu valsti, tad ir ļoti skaisti un slaveni atdot mūsu mirstīgos ķermeņus Kristum, kurš ir mūžīgā dzīvība. Esmu pārlicināts, ka daudzi bruņoti vīri mūs atbalstīs. [...]*”³⁴

Tādā veidā ideja par kristietības vārdā veiktu karagājienu uz austrumiem 11. gadsimta otrajā pusē kļuva aizvien populārāka. Izveidojās pat īpaša garīgās domāšanas forma, kas koncentrējās tieši uz Jeruzalemi.³⁵ Turklāt, seno svētceļošanas tradīciju iespaidā, krusta karā uz Jeruzalemi atradās vieta ne tikai bruņiniekiem, bet arī nabadzīgajiem, vecajiem, sievietēm un bērniem. Visi šie aspekti deva iemeslu krusta kara idejas „eksplozijai” un Pirmā krusta kara popularitātei uzreiz pēc pāvesta Urbāna II runas Klermontā 1095. gadā.

Savā 1095. gada uzrunā, pāvests Urbāns II deva divus galvenos uzdevumus austrumu krusta karu dalībniekiem. Pirmkārt, viņiem vajadzēja atbrīvot kristiešu svētvietas no musulmaņu varas, otrkārt, viņiem vajadzēja sniegt palīdzību austrumu

³² <http://www.the-orb.net/textbooks/nelson/cluny.html>

³³ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.25.

³⁴ Letter from Pope Gregory VII to Matilde of Tuscany, 1074. Pieejams: [<http://epistolae.ccnmtl.columbia.edu/letter/224.html>]

³⁵ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.32.

kristiešiem, kuri atradās musulmaņu pakļautībā.³⁶ Šajā brīdī tika noformulēta krusta kara ideja kā tāda, saskaņā ar kuru tiks organizēti visi vēlākie krusta kari, kā arī tieši austrumu virziens kļūs par krusta kara primāro mērķi. Taču šiem pāvesta izvirzītajiem mērķiem nav nekādas praktiskas nozīmes, un tie nedod nekādu taustāmu labumu krusta kara organizētājiem kā indivīdiem – tas vēlreiz norāda, ka šie kari netika organizēti, lai iegūtu praktisku labumu.

Nabadzīgo ļaužu krusta karš, kas norisinājās uzreiz pēc pāvesta aicinājuma, no baznīcas viedokļa bija ideoloģiska katastrofa. Šis process bija ārpus baznīcas kontroles, tas apdraudēja citus kristiešus Balkānos un ebrejus pie Reinas, pret ko baznīca stingri uzstājās, taču nespēja apturēt šos procesus. Hronists Alberts no Āhenes (Albert of Aix) raksta šādi par šiem ekscesiem: „*Vasaras sākumā, tajā pašā gadā, kad Pēteris un Gotšalks, savākuši armiju, bija devušies ceļā, līdzīgā veidā sapulcējās liels kristiešu pūlis no dažādām karalistēm un valstīm, piemēram, no Francijas, Anglijas, Flandrijas un Lotringas... Es nezinu, vai Dieva prāta dēļ, vai arī kādas cilvēka prāta kļūdas dēļ viņos iemājoja nežēlības gars pret jūdu tautības iedzīvotājiem, kas bija apmetušies šajās pilsētās, un viņi apkāva jūdus bez žēlastības, it īpaši Lotringas karalistē, pamatojot to, ar to, ka tas bija viņu ekspedīcijas sākums un tas bija viņu pienākums pret kristīgo ticību.*”³⁷ Šeit ir jūtams oficiālā viedokļa nosodījums šādām akcijām. Kaut arī autors pārāk necenšas aizstāvēt ebrejus, tomēr jūtams, ka masveida ebreju grautiņi tiek uzskatīti par nepieļaujamu darbību un gluži vienkārši kļūdu, tāpat kā viss Nabadzīgo ļaužu krusta karš.

Pirmais Krusta karš bija unikāla parādība tieši savas idejas un novitātes dēļ. Laikposmā no 1096. līdz 1099. gadam tūkstošiem karotāju un svētceļnieku, izveidojuši piecas lielas armijas, virzījās uz Jeruzalemi, pa ceļam sakaujot visus pretiniekus un pārvarot ārkārtīgi smagas grūtības. Kā atzīmē laikabiedri, šis gājiens atgādinājis lielu, kustīgu, militarizētu klosteri.³⁸ Pirmajam krusta karam bija pašam sava garīdzniecība, likumdošana un tirgus sistēma. Tā dalībnieki izveidoja paši savas dziesmas, stāstus, tradīcijas, reliģiskās ceremonijas. Tā brīža politiskā situācija neļāva uzņemties krusta kara

³⁶ Pāvesta Urbāna II aicinājums uz krusta karu, 1095. Fulcher of Chartres. *Gesta Francorum Jerusalem Expugnantium*. Misāns, I., Pāvilāne, V., Vijups, A. *Pasaules vēsture vidusskolai I. Hrestomācija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000

³⁷ Albert of Aix. *Historia Ierosolimitana*. (fragments) Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/source/1096jews.html] (skatīts 05.05.2011.)

³⁸ Cross, Crescent and Conversion. Studies on Medieval Spain and Christendom in Memory of Richard Fletcher. (ed. Bartron, S. and Linehau, P.) Boston: Leiden, 2008. P. 128.

vadību nevienam no lielajiem monarhiem, tāpēc krusta karu vadīja karavadoņu padome, kurā katram bija savas, tikai sev uzticīgas armijas daļas, kā to norāda vācu hronists Ekhardus no Aurahas (Ekkehard of Aurach): „*Kaut arī viņi visi bija zem viena karaļa, Kristus, dažādās grupas vienlga vadīja dažādie līderi, kā Lotringas Godfrijs un viņa brāļi Baldvins un Eustass, Flandrijas Roberts, Normandijas Roberts, Sanželas grāfs Regimunds, Hjū, Francijas karaļa Filipa brālis un citi karavīri ar līdzīgu enerģiju, stāvokli sabiedrībā un drosmi. Pār visiem šiem iepriekšminētajiem pāvests iecēla bīskapu Ademāru, vīru, kuram piemita apbrīnojums svētums un drosmē.*”³⁹ Šis krusta karš bija pāvesta iecerētā plāna piepildījums – spēcīgas kristiešu armijas, kas pakļāvās tikai baznīcas autoritātei un devās izpildīt pāvesta uzstādītos mērķus.

Pirmais krusta karš bija apbrīnojami veiksmīgs – būtībā visi pāvesta uzstādītie mērķi tika sasniegti, Jeruzaleme tika ieņemta un Tuvajos Austrumos tika izveidotas kristiešu valstis. Taču jau samērā drīz – 1101. gadā – krustneši piedzīvoja pirmo nopietno sakāvi Tuvajos Austrumos. Liela krustnešu grupa, kas devās palīgā krustnešiem Svētajā Zemē, tika gandrīz pilnīgi iznīcināta Mazāzijā, seldžuku turku izmantotās izdedzinātās zemes taktikas dēļ un iekšējo strīdu dēļ.⁴⁰ Šajā brīdī Pirmā krusta kara organizācijas modelis pievīla krusta karotājus – nedaudz atslābstot reliģiskajai sajūsmi, par sevi lika manīt centralizētas, kopīgas vadības trūkums.

1.2. Krusta karu priekšvēsture un sākums Ibērijas pussalā

Ideja par kristiešu karu pret musulmaņiem Ibērijas pussalā bija diezgan sena, būtībā to var pat datēt ar astotā gadsimta sākumu, kad musulmaņi iekaroja Vestgotu valsti un atspieda kristiešus uz pussalas ziemeļiem. Taču līdz 11. gadsimtam, kaut arī reliģiju atšķirība radīja ievērojamu spriedzi kristiešu un musulmaņu attiecībās, ideja par karu, kas norisinātos tikai kristietības vārdā un būtu vērsts pret neticīgajiem, Ibērijas pussalā būtībā neeksistēja. Taču 11. gadsimtā, krusta kara idejai Eiropā attīstoties, arī Ibērijas pussala daudzu šīs idejas atbalstītāju acīs kļuva par iespējamu krusta kara kaujaslauku. Arī Ibērijas pussalas kristieši bija apdraudēti; arī Ibērijas pussalā musulmaņi 997. gadā bija

³⁹ Ekkehard of Aurach. *Hierosolymita* (fragments) Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/source/ekkehard-aur1.html]

⁴⁰ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.54.

izlaupījuši un izpostījuši svētā Jēkaba kapu Santjago de Kompostellas pilsētā. Šī musulmaņu rīcība izsauca līdzīgu sašutumu latīņu kristiešu pasaulē kā vēlākā Jeruzalemes izpostīšana, jo svētā Jēkaba kaps tika uzskatīts par trešo nozīmīgāko kristiešu svētceļnieku mērķi.

Kaut gan krusta kari pamatā saistās ar Tuvajiem Austrumiem, pirmās militārās operācijas 11. gadsimtā, kas tika veiktas kristietības vārdā, ir saistāmas ar Ibērijas pussalu. 1064. gadā, vēl pirms pāvesta Urbāna II 1095. gada slavenās uzrunas Klermontā, kura iezīmēja krusta karu sākumu, pāvests Aleksandrs II izsludināja aicinājumu kristiešiem iesaistīties karā Ibērijas pussalā, pret musulmaņu kontrolēto cietoksni Barbastro. Līdzīgi, kā vēlākajos Tuvo Austrumu krusta karos, kuriem šis karagājiens, iespējams, kalpoja par paraugu un modeli,⁴¹ tika izsludināta grēku piedošana visiem šī uzbrukuma dalībniekiem. Historiogrāfijā nav vienota uzskata par to, vai šis karagājiens ir vai nav uzskatāms par krusta karu, taču ir skaidrs, ka tajā ir atrodamas iezīmes, kas vēlāk būs raksturīgas krusta kariem. Pāvesta Aleksandra II vēstulē Spānijas bīskapiem atrodamas šādas rindas: „*Ziņas, kuras mēs nesem saņēmām par jums bija patīkamas, jo jūs aizsargājāt jūdus, kas dzīvoja starp jums, lai tos neiznīcinātu tie, kas devušies cīņā pret Spānijas saracēņiem. [...] Jūdu un saracēņu situācijas ir pilnībā atšķirīgas. Karš ir taisnīgs tikai pret tiem, kas vajā kristiešus un izdzen tos no viņu mājām un viņu pilsētām; šādiem cilvēkiem jātop paverdzinātiem.*”⁴² Šī vēstule labi parāda, ka karagājiens pret Barbastro tika veikts tieši reliģijas vārdā, un sākotnējais politiskais mērķis – atjaunot Vestgotu valsti – ir atkāpies reliģiskā kara priekšā. To, vai šis fakts padara ekspedīciju pret Barbastro par krusta karu ir grūti pateikt, taču nav šaubu, ka reliģiskā kara ideja jau ir nonākusi līdz cilvēku prātiem. Taču Ibērijas pussalas 11. gadsimta “krusta kari” ievērojami atšķiras no vēlākajiem Tuvo Austrumu krusta kariem – Barbastro kampaņa nebija ne tuvu tik populāra un arī ideoloģija šim karam nebija pilnībā izstrādāta. Atšķirībā no Pirmā krusta kara, pirms Barbastro kampaņas nebija masveida reliģiskās sajūsmas, nebija tūkstošiem brīvprātīgo. Pat lielākā daļa no Ibērijas pussalas zemes kungiem

⁴¹ Chaytor, H. J. *A History of Aragon and Catalonia*. Pieejams: [<http://libro.uca.edu/chaytor/achistory.htm>]

⁴² Letter of Pope Alexander II to all the bishops of Spain (1063 or 1064) Pieejams: [<http://www.web.pdx.edu/~ott/hst399/Alexanderletters/index.html>]

nepiedalījās uzbrukumā Barbastro.⁴³ Taču Barbastro kampaņa tomēr iezīmē krusta kara idejas sākumus Ibērijas pussalā. Šajā militārajā akcijā tomēr bija visas krusta kara sastāvdaļas – bija gan pāvesta bulla, kas aicina kristiešus pievienoties, gan dalībniekiem bija apsolīta grēku atlaišana.

Krusta kara idejas attīstībai Ibērijas pussalā ļoti liela nozīme bija Klinī klosterim. Arī pāvests Aleksandrs II, kurš izsludināja Barbastro kampaņu, par savu izvirzīšanu pāvesta amatam 1061. gadā varēja pateikties tieši Klinī klostera ietekmei.⁴⁴ Klinī klostera mūki aktīvi propagandēja krusta kara ideju un šim klosterim izdevās Ibērijas pussalas kristiešu valstīs, it īpaši, Leonas karalistē, iegūt ļoti spēcīgas pozīcijas.

Tomēr, par spīti tam, Ibērijas pussalā šajā laikā krusta kara ideja tomēr nebija kļuvuši par ierastu praksi. 1086. gadā, gadu pēc tam, kad kristieši bija atņēmuši musulmaņiem Toledo, Ibērijas pussalā bija parādījies jauns, draudīgs spēks – berberu Almorāvidu dinastija, kas kontrolēja daļu Rietumāfrikas un Ziemeļāfrikas, pēc pussalas musulmaņu valdnieku aicinājuma ieradās Ibērijā un smagi sakāva kristiešu spēkus kaujā pie Sagrajas (*Sagrajas*). Kaut arī kristieši necieta lielus teritoriālus zaudējumus, šī kauja apturēja Ibērijas pussalas kristiešu valstu veikto rekonkistu uz vairākām paaudzēm.

Taču šāds pavērsiens piesaistīja lielāku Romas un visas latīņu kristiešu pasaules interesi. Kā jau minēts iepriekš, Klinī mūki bija ieguvuši ļoti augstu statusu Leonā, kura tagad bija apvienojusies ar Kastīliju. Tā kā šajā laikposmā Klinī klosterim bija ārkārtīgi liela ietekme uz pāvestu un tā galmu, mūki nodrošināja lieliskus sakarus starp pāvestu un Ibērijas kristiešu valstīm. Taču paši mūki nebija tie, kas panāca Ibērijas konflikta pārvēršanu pilnvērtīgā krusta karā, to veica pāvesti.⁴⁵ Jau pāvests Gregors VII centās organizēt krusta karu Ibērijas pussalā 1080. gadā, taču neguva plašu atbalstu.⁴⁶ Kopš pāvesta Urbāna II laika neskaitāmas pāvesta bullas izsludināja cīņu pret musulmaņiem Ibērijas pussalā kā līdzvērtīgu dalībai krusta karā austrumos, tajā pašā laikā cenšoties

⁴³ Villegas-Aristazabal, L. Norman and Anglo-Norman Participation in the Iberian *Reconquista* c.1018 - c.1248. Thesis submitted to the University of Nottingham for the degree of Doctor of Philosophy. 2007. P. 93.

⁴⁴ Chaytor, H. J. *A History of Aragon and Catalonia*. Pieejams: [<http://libro.uca.edu/chaytor/achistory.htm>]

⁴⁵ Bishko, C. J. *Studies in Medieval Spanish Frontier History*. Pieejams: [<http://libro.uca.edu/frontier/spanfrontier.htm>] (skatīts 05.05.2011.)

⁴⁶ Villegas-Aristazabal, L. Norman and Anglo-Norman Participation in the Iberian *Reconquista* c.1018 - c.1248. Thesis submitted to the University of Nottingham for the degree of Doctor of Philosophy. 2007. P. 104.

aizliegt Ibērijas kristiešiem piedalīties austrumu krusta karos, paziņojot, ka viņu spējas cīnīties vairāk nepieciešamas mājās. Tāpat arī pāvesti centās apturēt kristiešu savstarpējos karus Ibērijas pussalā, lai kristiešu valdnieki varētu kopā cīnīties pret musulmaņiem; tas gan ne vienmēr bija sekmīgi.⁴⁷

Kaut arī uz Ibērijas pussalu krustneši neplūda tādā straumē, kā uz Tuvajiem Austrumiem, un šajā gadījumā nevar runāt par lieliem, masveida krusta kariem, tomēr citu Eiropas latīņu kristiešu palīdzība Ibērijas pussalas kristiešiem krusta kara idejas ietvaros notika. Visvairāk uz šādu palīdzību balstījās Aragona un Portugāle, taču atšķirībā no Tuvajiem Austrumiem šī palīdzība nevienu brīdi nebija tik spēcīga, lai ietekmētu militāro plānošanu vai militāro operāciju izpildīšanu⁴⁸ Galvenā atšķirība bija tāda, ka Ibērijas pussalā jau pastāvēja spēcīga kristiešu vara, kas jau ilgi cīnījās pret musulmaņiem, un kurai krusta karotāji noderēja tikai par papildspēkiem, savukārt Tuvajos Austrumos krusta karotāji bija vienīgais kristiešu spēks. Taču arī Ibērijas pussalas valstis, it īpaši Navarra un Aragona uzturēja ļoti ciešus sakarus ar pāvestiem.

.....

Var secināt, ka 11. gadsimta latīņu kristiešu Eiropā sākumā un vidū attīstījās krusta kara ideja, pamatā kā pretspars musulmaņu draudiem. Tā izauga no Augustīna „taisnīgā kara” idejas, no kristīgās idejas par palīdzību savam tuvākajam un no senās idejas par svētceļojumu, kas izpērk grēkus, kā arī no baznīcas varas pieauguma, kas izpaudās kristiešu savstarpējo karu ierobežošanā, tādējādi paverot ceļu karam pret ārēju ienaidnieku.

11. gadsimta sākumā musulmaņu spiediens uz kristiešu pasauli bija sasniedzis savu apogeju. Gan Ibērijas pussalā, gan Tuvajos Austrumos vietējie kristieši tika pakļauti musulmaņu varai, zem kuras tie tika uztverti kā otrās šķiras pilsoņi un diskriminēti. Šādi notikumi izsauca bailes un sāras visā kristīgajā pasaulē, kurā šajā laikā norisinājās visai

⁴⁷ Bishko, C. J. *Studies in Medieval Spanish Frontier History*. Pieejams: [http://libro.uca.edu/frontier/spanfrontier.htm] (skatīts 05.05.2011.)

⁴⁸ Bishko, C. J. *Studies in Medieval Spanish Frontier History*. Pieejams: [http://libro.uca.edu/frontier/spanfrontier.htm] (skatīts 05.05.2011.)

zīmīgas pārmaiņas. Līdz ar to, sākotnēji, nebija lielas ideoloģiskas starpības starp kristiešu-musulmaņu cīņām Ibērijas pussalā un Tuvajos Austrumos.

Sākotnēji svētā kara par kristietību ideja radās tieši Ibērijas pussalā, kur pussalas ziemeļu kristiešu valstis par savu galveno uzdevumu uzskatīja musulmaņu padzīšanu no pussalas un kristiešu varas nostiprināšanu. Taču krusta karu „smaguma centrs” drīz pārvietojās no Ibērijas pussalas uz Tuvajiem Austrumiem, jo tur atradās svarīgākas svētvietas, kā arī no turienes (no Bizantijas imperatora) pienāca izmisīgi palīgā saucieni.

Var secināt, ka 11. gadsimta beigās pāvesti aizvien biežāk apsvēra organizēta krusta kara ideju, pateicoties 1095. gada pāvesta Urbāna II runas eksplozīvajam iespaidam uz sabiedrību, Tuvo Austrumu krusta kari ieguva absolūtu prioritāti lielākās daļas cilvēku acīs. Nabadzīgo ļaužu krusta karš būtībā bija baznīcas idejiska un organizatoriska neveiksme, jo tas izgāja ārpus kontroles un nesasniedza nevienu no pāvesta izvirzītajiem mērķiem; taču Pirmais krusta karš, reizē būdams absolūta novitāte viduslaiku karošanas praksē, bija arī absolūta veiksmē. Krusta kara ideja, kā Pirmā krusta kara atbalsis, parādījās arī Ibērijas pussalā, pārsvarā pateicoties Klinī klostera mūkiem, kuri bija ieguvuši nozīmīgu stāvokli pussalā un nodrošināja labus sakarus ar Romu. Pēc vairākiem pāvestu aicinājumiem un paziņojumiem, ka piedalīšanās karā pret musulmaņiem Ibērijas pussalā ir tikpat nozīmīga, kā došanās uz Jeruzalemi, 11. gadsimta beigās krustneši sāka doties arī uz šo reģionu, taču te nesekoja nekas līdzvērtīgs Pirmajam krusta karam.

11. gadsimta beigās situācija strauji izmainījās. Kaut arī Ibērijas pussalas cīņās pret musulmaņiem bija ievērojams progress (bet varbūt tieši tāpēc) – 1085. gadā Kastīlijas karalis atņēma musulmaņiem Toledo, seno vestgotu galvaspilsētu – tieši austrumu krusta karu virziens bija tas, kas ņēma virsroku. To var skaidrot, kā jau minēts iepriekš, ar faktu, ka Tuvajos Austrumos atradās Jeruzaleme, kas bija svarīgākā kristiešu svētvietā, kā arī ar to, ka seldžuku turki guva aizvien lielākus un lielākus panākumus cīņā pret Bizantiju Mazāzijā un jau sāka apdraudēt Konstantinopoli. Ibērijas pussalai gluži vienkārši trūka Svētās Zemes vārda. Jeruzalemes atgūšana cilvēku prātos bija daudz svarīgāka, nekā musulmaņu atspiešana uz dienvidiem Ibērijas pussalā.

2. Krusta kari Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā 12. gadsimtā

2.1. Krusta kari Tuvajos Austrumos 12. gadsimtā

Tuvajos Austrumos 12. gadsimta pirmajā pusē vērojama spēku konsolidācija – kristiešu mērķi bija sasniegti un Jeruzaleme bija ieņemta. Krusta kari nedaudz apsīka, tiesa, tā kā interese par krusta karu kustību vēl bija liela, gan tika organizēti vēl dažas krusta kariem līdzīgas akcijas, kas mūsdienās bieži tiek piemirstas, piemēram, Norvēģijas karaļa Sigurda organizētais un vadītais karš (1107 - 1110), kas beidzās ar Sidonas pilsētas ieņemšanu. Šīs aktivitātes gan bieži historiogrāfijā tiek apzīmētas kā krusta kari, taču patiesībā par īstiem krusta kariem tās nav uzskatāmas, jo iniciatīva šajos gadījumos nenāca no pāvesta, bet gan no dažādiem zemes kungiem. Tomēr, tā kā šo ekspedīciju organizatori un dalībnieki uzskatīja, ka piedalās krusta karā un ekspedīciju motīvi tomēr arī pamatā bija reliģiski, nepieciešams pieminēt arī svarīgākās no šīm ekspedīcijām.

Norvēģijas karaļa Sigurda motīvi „krusta kara” sarīkošanai joprojām bija tādi paši, kā Pirmā krusta kara krustnešiem, kaut arī ļoti iespējams, ka klāt jau bija nācis tāds faktors kā vēlme iegūt mājās pārnākuša krustneša augsto statusu sabiedrībā⁴⁹, taču organizācija jau bija nedaudz savādāka. Šoreiz krusta karu vadīja karalis, visi krustneši bija viņa pavalstnieki, bija vienota vadība, līdz ar to labāka disciplīna.

Šis krusta karš iezīmē nelielas izmaiņas arī krusta kara idejā. Agrākie krusta kari bija ar noteiktu mērķi un noteiktiem uzdevumiem, taču tagad parādās ideja par krusta kara sarīkošanu gluži vienkārši, lai cīnītos pret nekristiešiem jeb pagāniem. Šī iezīme 12. gadsimtā kļuva arvien populārāka, krusta kari no defensīva rakstura akcijām palēnām pārvērtās par cīņu par kristietības ietekmes palielināšanu un izplatīšanu.

12. gadsimtā pirmajā pusē norisinājās arī tā sauktais venēciešu krusta karš, kas vērsās pret musulmaņu kontrolēto ostas pilsētu Tīru (Tyre) (kaut arī formāli arī šī ekspedīcija nebija krusta karš). Krustnešu izveidotā Jeruzalemes karaliste bija pārdzīvojuši vairākas nelaimes, kā siseņu mākoņus 1117. gadā un musulmaņu veikto

⁴⁹ Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197*. London: Pearson Education, 2002., P.33.

kristiešu svētceļnieku slaktiņu 1119. gadā.⁵⁰ Tas daudziem krustnešiem lika domāt, ka nepieciešams atjaunot morālo šķīstību, lai atgūtu Dieva labvēlību. Tika pieņemti stingrāki šķīstības likumi, ieskaitot seksuālo attiecību starp kristiešiem un musulmaņiem aizliegumu, kā arī tika nolemts, ka nepieciešams sarīkot jaunu krusta karu.⁵¹

Taču Eiropā krusta kara ideja šajā brīdī pārdzīvoja lejupslīdi, un kaut arī zināms skaits dižciltīgo atsaucās uz šo aicinājumu un devās uz Svēto Zemi, kopumā atsaucība nebija liela. Šādos apstākļos Jeruzalemes karaliste ar pāvesta atbalstu vērsās pie Venēcijas republikas, aicinot Venēciju palīdzēt ar savu floti sarīkot krusta karu pret Tīras pilsētu, pretī solot tirdzniecības privilēģijas, un venēcieši tam piekrita, kā redzams hronista Viljama no Tīras (*William of Tyre*) sarakstītajā hronikā “*Historia*”: “*Domenigo Michieli, Venēcijas, Dalmācijas un Horvātijas dodz un impērijas princis, kopā ar lielu skaitu bruņinieku un varenu kuģu floti ieradās palīgā kristiešiem.*”⁵² Tālāk šajā hronikā uzskaitītas privilēģijas, kuras venēciešu tirgotājiem pienācās kristiešu kontrolētajā Akras pilsētā – būtībā liela pilsētas daļa, kā arī osta, tika nodotas venēciešu kontrolē.⁵³

Tas iezīmē vēl vienu īpatnēju lietu šī krusta kara organizācijā – kaut arī iepriekš krustneši šad un tad izmantoja algotņu palīdzību,⁵⁴ šajā kampaņā būtībā visa karadarbība tika uzticēta venēciešiem, kuri būtībā bija algotņi, jo par savām militārajām akcijām saņēma materiālu atlīdzību. Šādi notikumi un šādas kampaņas organizācijas formas iezīmē krusta kara idejas panīkumu.

Tuvajos Austrumos situācija mainījās 12. gadsimta vidū. 1144. gadā musulmaņu rokās krita Edesas grāfiste, pirmā izveidotā krustnešu valsts Tuvajos Austrumos. Tas izsauca šoku un neticību Eiropas sabiedrībā, un jau nedaudz spēku zaudējusī krusta kara ideja ieguva jaunu spēku. Pāvests Eugēnijs III (*Eugenius III*) par atbildi 1145. gadā ar bullu “*Quantum praedecessores*” izsludināja jaunu krusta karu. Taču, kā norāda vācu vēsturnieks Nikolass Jasperts (Nikolas Jaspert), šajā brīdī pāvests nedomāja tikai par Edesas atgūšanu, bet gan par masīvu kristietības ofensīvu visās frontēs.⁵⁵ Pāvests izsūtīja

⁵⁰ Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197*. London: Pearson Education, 2002. P. 33.

⁵¹ Turpat

⁵² William of Tyre. *The History of Deeds done Beyond the Sea*. (fragments) Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197*. London: Pearson Education, 2002. P. 174.

⁵³ Turpat

⁵⁴ Terence W. *Armies of the Crusades*. London: Osprey Publishing, 1978. P. 9.

⁵⁵ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.47.

sludinātājus, kuri aicināja kristiešus uzbrukt pagāniem, tur, kur tie ir vistuvāk.⁵⁶ Šajā krusta kara organizēšanā, pat vairāk nekā iepriekš, aktivizējās sludinātāji, kas aicināja cilvēkus pievienoties krusta kara kustībai. Pazīstamākais no šiem sludinātājiem, cisterciešu ordeņa abats Bernards no Klervo (Bernard of Clairvaux) raksta ļoti emocionāli: *“Ko tad jūs taisāties darīt, ak, drosmīgie vīri? Ko jūs darāt, ak, Krusta kalpi? Vai jūs atdosies svētumu suņiem un bērsiet pērles cūkām priekšā? Cik daudzi grēcinieki, ar asarām nožēlojot savus grēkus, gan nav saņēmuši piedošanu, pēc tam, kad pagānu veiktā apgānīšana tika attīrīta ar jūsu tēvu zobeniem? Šāda apelācija pie eiropiešu ticības, reizē solot grēku atlaidi, deva lielus rezultātus.*

Taču Bernarda no Klervo emocionālās uzrunas nav salīdzināmas ar sākotnējo krusta karu sludinātāju, piemēram Pētera Vientuļnieka (Peter the Hermit) uzrunām – Bernards no Klervo, pats būdams baznīcas amatpersona darbojās stingri baznīcas interesēs un visi viņa aicinājumi bija saskaņoti ar kristietības garīgo vadību. Tas parādās viņa aicinājumos krusta karu laikā nedarīt pāri jūdiem, kas ir saskaņā ar baznīcas vienmēr aizstāvēto politiku pret jūdiem: *“Jūdi nedrīkst tiks vajāti, apkauti un pat ne padzīti. Pārbaudiet Svēto Rakstu lapaspuses. Es zinu, kas ir rakstīts psalmos kā pareģojums par jūdiem.”*⁵⁷

Būtībā, nedaudz vienkāršojot, var apgalvot, ka baznīca centās mācīties no Pirmā krusta kara laikā pieļautajām kļūdām un nepieļaut tās šajā krusta karā. Šis krusta karš tika noorganizēts meistarīgi, Bernardam no Klervo izdevās pārliecināt Francijas karali iesaistīties krusta karā uz Tuvajiem Austrumiem, tāpat arī karā iesaistījās Svētās Romas imperators. Šoreiz vairs nebija haosa armijas vadībā – katrs monarhs vadīja savu armiju.⁵⁸ Uzlabojumi organizācijā tiešām bija nozīmīgi, taču dažādas neveiksmes, no kurām galvenās bija nepiemērotās monarhu personības, noveda pie katastrofas. Krustneši cieta lielus zaudējumus jau ceļā, un, nonākot Tuvajos Austrumos, tie veica nepārdomātu militāru akciju pret Damaskas pilsētu, kura turklāt bija kristiešu sabiedrotā.⁵⁹

Visšīs pasākums beidzās ar militāru sagrāvi. Krusta kara ideja ievērojami cieta šī iemesla dēļ. Pirmkārt, sagrāve krusta karā samazināja baznīcas, kura bija uz to

⁵⁶ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.47.

⁵⁷ Turpat

⁵⁸ Paine, M. *The Crusades*. North Pomfret: Trafalgar Square Publishing, 2005. P. 64.

⁵⁹ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.49.

aicinājusi, autoritāti. Bernards no Klervo būdams, kā mēs mūsdienās teiktu, Otrā krusta kara galvenais ideologs, uzskatīja par nepieciešamu publiski attaisnoties par šo sakāvi savā tekstā: “*Apologia for the Second Crusade*”⁶⁰, kurā viņš paziņoja, ka sakāve notika kristiešu ticības trūkuma un Dieva vēlmes pārbaudīt ticīgos dēļ. Otrkārt, tie krusta karotāji, kas nonāca līdz Tuvajiem Austrumiem, bija šokēti par ticības panīkumu tur. Vietējie kristieši ģērbās austrumu drēbēs, uzturēja kontaktus ar musulmaņiem un uztvēra krusta karu kā politisku akciju, nevis kā svētceļojumu, lai izpirktu grēkus.⁶¹ Tas radīja zināmu šoku un vilšanās sajūtu krustnešos – pašai krusta kara idejai daudzu acīs zuda jēga. Šo vilšanos apraksta Viljams no Tīras (William of Tyre): “ Vīri atgriezās savās karalistēs pa to pašu ceļu, kā bija nākuši, turot aizdomās visus prinču plānus un atsakoties iesaistīties viņu plānos. *Tas notika ne tikai, kamēr viņi atradās austrumos – arī pēc tam, kad viņi bija atgriezušies savās zemēs, viņi neaizmirsā netaisnības, kuras bija pārcietuši.*”⁶²

Krusta kara ideja Tuvajos Austrumos pēc Otrā krusta kara līdz ar to nebija sevišķi populāra. Jauns šāds karš netika organizēts līdz pat 12. gadsimta beigās, kuras iezīmējās ar lielām krustnešu neveiksmēm. 1187. gadā musulmaņi sakāva kristiešus kaujā pie Hatinas (Hattin), praktiski iznīcinot Jeruzalemes karalistes karaspēku. Pēc šīs sagrāves krustnešiem vairs nebija spēku, lai aizstāvētu daudzas pils un pilsētas, musulmaņi pārņēma daudzas krustnešu pilsētas un cietokšņus, arī Jeruzalemi.

Šāds notikumu pavērsiens izraisīja šoku Eiropas sabiedrībā. Taču 11. gadsimta beigu krusta karu sajūsma bija pagājusi un nekādas tūlītējas spontānas reakcijas nesejoja. Kopš Otrā krusta kara, krusta karu organizēšana un rīkošana bija kļuvusi par “*karaļu nodarbi*”,⁶³ līdz ar to tika gaidīts, lai Eiropas monarhi rīkojas un atgūst Jeruzalemi. 1187. gadā pāvests Gregors VIII izplatīja bullu, kurā aicināja uz jaunu krusta karu. Eiropas varenākie monarhi – Francijas karalis Filips II Augusts (Phillip II Augustus) (1180 – 1123), Ričards I “Lauvassirds” (Richard I “the Lionheart”) (1189 – 1198) un svētās

⁶⁰ St. Bernard of Clairvaux. *Apologia for the Second Crusade* Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/source/bernard-apol.html] Jaspert, N. (skatīts 06.05.2011.)

⁶¹ Paine, M. *The Crusades*. North Pomfret: Trafalgar Square Publishing, 2005. P. 70.

⁶² William of Tyre on the failure of Second Crusade. Pieejams: [http://www.arts.cornell.edu/prh3/259/texts/wtfail.htm] (skatīts 06.05.2011.)

⁶³ Paine, M. *The Crusades*. North Pomfret: Trafalgar Square Publishing, 2005. P. 87.

Romas imperators Frīdrihs Barbarosa (Frederick I Barbarossa) (1152 – 1190) uzņēmās organizēt jaunu krusta karu.

1188. gadā Anglijā un Francijā tika ieviests jauns nodoklis, tā sauktā Saladīna nodeva. Visām karalistes ģimenēm, no kurām kāds nedevās krusta karā, nācās maksāt desmito daļu no saviem ienākumiem jauna krusta kara organizēšanai.⁶⁴ Šī paša 1188. gada martā Francijas un Anglijas karaļi, kā arī svētās Romas imperators sāka organizēt masīvu krusta karu uz Tuvajiem Austrumiem. Iesaistījās arī Sicīlijas karalis, kas sūtīja floti uz Svēto Zemi. 1189. gadā Jeruzalemes karalis Gajs Luziņans (Guy de Lusignan), nesen atbrīvots no musulmaņu gūsta, ielenca Akras pilsētu, kuras ieņemšana kļuva par kristiešu prioritāti.⁶⁵ Šī paša gada maijā Frīdrihs Barbarosa, svētās Romas imperators uzsāka savu karagājienu uz Tuvajiem Austrumiem pa sauszemi. Viņa milzīgā armija, iespējams, 100000 krustnešu liela, tomēr neko nozīmīgu nepaveica, jo ceļā pats imperators noslīka, ceļoties pāri upei. Tas atstāja traģisku iespaidu uz armiju, daļa griezās atpakaļ, citi turpināja ceļu, bet bez vienotas vadības cieta lielus zaudējumus seldzuku turku klejotāju dēļ. Kopumā šī akcija bija absolūti neveiksmīga – tikai pavisam neliela krusta karotāju daļa nonāca līdz Tuvajiem Austrumiem.⁶⁶

1190. gadā Ričards I un Filips II uzsāka savu krusta gājienu. Abi karaļi devās uz Tuvajiem Austrumiem pa jūru. Ričards I, kura savākie spēki bija ievērojami lielāki, nekā Filipa II⁶⁷, bija ievērojami sagatavojies šim karagājienam; vairākus gadus viņš bija pavadījis, vācot naudu krusta gājienam. Tas tika veikts, gan paceļot nodokļus, gan pārdodot daudzus karaļa īpašumus. Rezultātā, iespējams, šis bija vislabāk organizētais un izpildītais krusta karš.

1191. gadā abu karaļu vadītās armijas, paliekas no Frīdriha Barbarosas armijas Konrāda no Monferatas (Conrad of Montferrat) vadībā, kā arī Jeruzalemes karaļa Gaja Luziņana vadītie spēki ieņēma Akras pilsētu. Taču jau drīz izcēlās strīdi starp abiem karaļiem, kas beidzās ar Francijas karaļa Filipa II Augusta došanos atpakaļ uz Franciju.

⁶⁴ Henry II, King of England. The Saladin Tithe. Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/source/1188Saldtith.html] (skatīts 02.05.2011.)

⁶⁵ Tyerman, C. Fighting for Christendom. Holy War and the Crusades. New York: Oxford University Press, 2004. P. 50.

⁶⁶ Jaspert, N. The Crusades. London: Routledge, 2006. P.51.

⁶⁷ Phillips, J. The Crusades 1095. – 1197. London: Pearson Education, 2002. P. 141.

Ričards Lauvassirds, savukārt bija stingri apņēmies atgūt Jeruzalemi. Sākumā viņam veicās, 1191. gada 7. septembrī, kaujā pie Arsufas krustneši smagi sakāva Saladīna spēkus, taču ilgtermiņā viņa gājiens uz Jeruzalemi bija neveiksmīgs. Ričards gluži vienkārši saprata, ka gājiens caur musulmaņu kontrolēto teritoriju līdz Jeruzalemei būtu ļoti smags, turklāt nonākot līdz pilsētas sienām, viņam būtu ļoti grūti efektīvi ielenkt pilsētu, jo karaspēku nevarētu apgādāt ar ēdienu un ūdeni. Un, pat ja pilsētu izdotos ieņemt, nebūtu ne mazāko cerību to noturēt.⁶⁸ Šādos apstākļos 1192. gadā Ričards noslēdza pamieru ar Saladīnu, saskaņā ar kuru Jeruzaleme palika musulmaņu rokās, taču tika apsolīts, ka kristiešu svētceļnieki varēs netraucēti apmeklēt Jeruzalemi.

Trešais krusta karš kopumā bija samērā veiksmīgs, taču visi tā mērķi sasniegti netika. Pats galvenais – Jeruzaleme joprojām palika musulmaņu rokās. To var skaidrot ar krusta karu organizatoru savstarpējām nesaskaņām, labi organizēto musulmaņu pretestību, kā arī gluži vienkārši ar veiksmes trūkumu.

12. gadsimta pašās beigās vērojams vēl viens krusta karš. Heinrihs VI, svētās Romas imperators, centās sarīkot vēl vienu krusta karu, lai revanšētos par Frīdriha Barbarosas krusta kara izgāšanos. Taču Heinrihs VI nomira krusta kara laikā Sicīlijā, un tikai pavisam neliela daļa viņa krusta karotāju nonāca līdz Svētajai Zemei, kur ieņēma Sidonas un Beirutas cietokšņus.

2.2. Krusta kari Ibērijas pussalā 12. gadsimtā

12. gadsimtā krusta kara ideja jau bija pilnībā noformulēta un krusta karu fenomens aizvien vairāk pieņēma spēkā. 1101. gadā var novērot šīs idejas triumfu Ibērijas pussalā – Pedro I (Pedro I), Aragonas un Navarras karalis, „pacēla krusta zīmi” (respektīvi, izsludināja krusta karu), tādējādi būdams pirmais neatkarīgais Ibērijas pussalas kristiešu valdnieks, kas tā darīja, un nodrošinājies ar franku bruņinieku atbalstu uzbruka Saragosas pilsētai, kuru gan ieņemt neizdevās. Taču šī akcija neapšaubāmi bija plānota kā krusta karš, kaut arī bez pāvesta aicinājuma, ko pierāda fakts, ka pilsētas

⁶⁸ Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197*. London: Pearson Education, 2002. P. 147.

aplenkuma laikā kristiešu uzcelto cietoksni Pedro I nodēvēja par „*Juslibol*”, kas ir krustnešu kaujas sauciena „*Deus le vult!*” izkropļojums.⁶⁹

Kopumā Ibērijas pussalā krusta kara tipa konfliktiem sākotnēji bija raksturīgi nelieli apmēri, kas skaidrojams ar to, ka krustneši ieradās nelielās grupās un kalpoja par palīgspēkiem Ibērijas monarhu armijās. Taču 1118. gadā Aragonas karalis veica veiksmīgu militāru operāciju pret Saragosas pilsētu, kas tobrīd atradās musulmaņu rokās un šajā uzbrukumā piedalījās arī ievērojams skaits krustnešu, kas bija ieradušies no citām Eiropas zemēm.⁷⁰ Iespējams, šis salīdzinoši lielās krustnešu aktivitātes dēļ, 1123. gadā Pirmajā Laterānas koncilā tika nolemts, ka turpmāk Tuvie Austrumi un Ibērijas pussala kā krusta kara mērķi būs vienādi augstu vērtējami.⁷¹

Šis notikumi iezīmē krusta kara idejas īsto aizsākumu Ibērijas pussalā, jo, līdz ar Ibērijas pussalas atzīšanu par līdzvērtīgu krusta kara reģionu Jeruzalemei, pieauga krustnešu skaits. Krusta kara idejas uzplaukumu labi rāda šajā laikā sarakstītā daiļliteratūra, piemēram “*Dziesma par Rolandu*”⁷², kurā ir aprakstīti 8. gadsimtā notikušais Kārļa Lielā iebrukums Ibērijas pussalā, taču šis notikums attēlots kā krusta karš.

Kamēr Tuvajos Austrumos norisinājās Otrais krusta karš, aktīvi krusta kari norisinājās arī Ibērijas pussalā, acīmredzot, pateicoties pāvesta aicinājumam uzbrukt neticīgajiem visur, kur vien iespējams (par ko jau tika runāts iepriekš). Tiesa gan, krustnešu skaits bija mazāks, taču panākumi bija lielāki. Almorāvidu dinastijas spēks 12. gadsimtā sāka zust, un jau pirms 1147. gada kristieši bija guvuši zināmus panākumus. Taču, izmantojot ārzemju krustnešu aktivitātes pieaugumu un pieplūdumu arī Ibērijas pussalā, Ibērijas pussalas kristiešu karaļi veica vairākas veiksmīgas ofensīvas pret Almorāvidu valsti, no kurām galvenās ir Lisabonas un Almērijas iekarošana 1147. gadā un Tortosas krišana 1148. gadā.⁷³ Nav īsti skaidrs, cik ļoti pāvests bija iesaistīts uzbrukumā organizēšanā šajām trim pilsētām,⁷⁴ taču ir skaidrs, ka pāvests ļoti atbalstīja

⁶⁹ Bishko, C. J. *Studies in Medieval Spanish Frontier History*. Pieejams: [http://libro.uca.edu/frontier/spanfrontier.htm] (skatīts 05.05.2011.)

⁷⁰ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.119.

⁷¹ Turpat

⁷² Song of Roland. Pieejams: [http://omacl.org/Roland/]

⁷³ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.120.

⁷⁴ Bishko, C. J. *Studies in Medieval Spanish Frontier History*. Pieejams: [http://libro.uca.edu/frontier/spanfrontier.htm] (skatīts 05.05.2011.)

šo kustību kā tādu, tas parādās faktā, ka 1147. gadā tika izdota jauna pāvesta bulla, kas atkal uzsvēra faktu, ka Ibērijas pussala kā krusta kara mērķis ir pilnībā līdzvērtīga Tuvajiem Austrumiem. Tika izdotas arī citas bullas, 1147. gadā pāvests aicināja Dženovu sniegt visu iespējamo palīdzību musulmaņu ostas Almērijas aplenkumā un 1148. gadā pāvests atzina Tortosas kampaņu par krusta karu.⁷⁵ Arī avoti apstiprina to; hronists Osberns (*Osbernus*) savā darbā “*De expugnatione Lyxbonensi*”⁷⁶ piemin lielo krustnešu palīdzību šajā operācijā, atzīmējot arī, ka krustneši un Portugāles karalis, kas organizēja kampaņu, savā starpā sapratās visai slikti.

12. gadsimta vidū Ibērijas pussala piedzīvoja lielas pārmaiņas. Almorāvidu valstij vājinoties, tās valdījumos Āfrikā sāka pieņemties spēkā cita reliģiska islāma reformatoru kustība – Almohadi (*al-muwahhidun*). Jau 1148. gadā viņi bija atklāti izaicinājuši Almorāvidu varu Āfrikā un 1172. gadā iekaroja arī praktiski visus musulmaņu valdījumus Ibērijas pussalā. Tādā veidā Ibērijas pussalas kristiešiem bija nostājies pretī jauns, bīstams ienaidnieks. 1095. gadā, kaujā pie Alarkas (Alarcos) Almohadi smagi sakāva Kastīlijas karaļa spēkus, tādā veidā uz laiku apturot kristiešu spiedienu uz musulmaņu teritorijām.

Taču šī sakāve lika kristiešu valdniekiem Ibērijas pussalā pārvarēt savstarpējos strīdus un pievērsties musulmaņu problēmai. Pāvests Innocents III deva lielu atbalstu Ibērijas pussalas valdniekiem ar dažādu bullu un aicinājumu izdošanu.⁷⁷ Ievērojams skaits ārzemju krustnešu, pamatā franču, pievienojās Kastīlijas, Aragonas un Navarras armijām. Taču lielākā daļa ārzemju krustnešu pameta Ibēriju, kad viņiem tika aizliegts izlaupīt iekarotās pilsētas.⁷⁸ Par spīti tam, ja 12. gadsimta beigās, pateicoties arī ārzemju krustnešu atbalstam, rekonkista atkal atguva spēkus, kā tas redzams no 13. gadsimta lielajām kristiešu uzvarām šajā reģionā.

⁷⁵ Bishko, C. J. *Studies in Medieval Spanish Frontier History*. Pieejams: [http://libro.uca.edu/frontier/spanfrontier.htm] (skatīts 05.05.2011.)

⁷⁶ Osbernus. *De expugnatione Lyxbonensi*, 1147. Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/source/cap-lisbon.html]

⁷⁷ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.121.

⁷⁸ Turpat

Var secināt, ka 12. gadsimta pirmajā pusē gan Ibērijas pussalā, gan Tuvajos Austrumos krusta karu aktivitāte nebija sevišķi augsta. Tuvajos Austrumos pēc tā nebija lielas vajadzības, jo Pirmais krusta karš bija sasniedzis visus krustnešu mērķus. Savukārt, Ibērijas pussalā, krusta kara ideja vēl nebija kļuvusi tik populāra. Gadsimta sākumā gan Tuvajos Austrumos, gan Ibērijas pussalā notika tikai atsevišķi krusta kara tipa konflikti, kuri varētu pat netikt uzskatīti par īstiem krusta kariem, jo tie nenorisinājās pēc pāvesta aicinājuma. Taču 1123. gadā Laterānas koncilā tika nolemts, ka turpmāk Tuvie Austrumi un Ibērijas pussala ir vienādi nozīmīgi krusta karu reģioni, un grēku atlaišana pienākas gan Tuvo Austrumu, gan Ibērijas pussalas krustnešiem.

Aktivitāte abos reģionos ievērojami pieauga 12. gadsimta vidū, konkrētāk no 1147. līdz 1150. gadam, kad pāvests izsludināja Otro krusta karu, kā atbildi uz Jeruzalemes krišanu, kurš atbalsojās arī Ibērijas pussalā. Tomēr maz līdziību var novērot šajās norisēs Ibērijas pussalā un Tuvajos Austrumos, atskaitot faktu, ka pāvests bija izsludinājis šos abus konfliktus par krusta kariem. Tuvo Austrumu karu aktīvi sludināja baznīcas augstākās amatpersonas, to organizēja monarhi, tas bija grandiozs, monumentāls pasākums, kas tomēr beidzās ar pilnīgu neveiksmi. Ibērijas pussalas karš bija salīdzinoši nelielu ofensīvu virkne, kurās, par spīti krustnešu dalībai, tomēr vairākumu sastādīja vietējie Ibērijas kristiešu karotāji⁷⁹, tas nesaņēma lielu atbalstu no baznīcas, arī sludināšana bija daudz mazāk izplatīta, taču tas bija veiksmīgs.

Pēc šīm kampaņām aktivitāte abos reģionos atkal apsīka. Tuvajos Austrumos tas skaidrojams ar Otrā krusta kara neveiksmi – gan militāro, gan ideoloģisko. Ibērijas pussalā tas skaidrojams ar faktu, ka krustneši slikti sapratās ar vietējiem valdniekiem. Galvenais strīda iemesls bija fakts, ka Ibērijas pussalas kristiešu valdnieki parasti aizliedza krustnešiem izlaupīt ieņemtās pilsētas, kā arī izturējās pret šiem krustnešiem ar neuzticību.

Tikai gadsimta beigās atkal vērojama krusta karu aktivitātes palielināšanās. Tas pamatā ir saistāms ar krustnešu katastrofu Tuvajos Austrumos 1187. gadā kaujā pie Hatinas, kas beidzās ar Jeruzalemes zaudēšanu. Šis notikums izraisīja Trešo krusta karu Tuvajos Austrumos, kas, kaut arī to vajāja neveiksmes un nesaskaņas starp tā vadītājiem,

⁷⁹ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.121.

tomēr sasniedza daļu savu mērķu. Savukārt, Ibērijas pussalā šajā laikā krusta karu aktivitāte nebija augsta, stāvoklis mainījās tikai 1195. gadā pēc kaujas pie Alarkas, kurā tika smagi sakauti kristiešu spēki. Pēc šī notikuma arī Ibērijas pussalā palielinājās krustnešu aktivitāte.

Kopumā 12. gadsimtā var novērot gan kopīgus, gan atšķirīgus aspektus Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā. Krusta kari Tuvajos Austrumos joprojām bija latīņu kristiešu pasaules prioritāte. Par spīti tam, ka jau kopš 1123. gada šie abi reģioni bija oficiāli līdzvērtīgi kā krustnešu mērķi, Tuvie Austrumi vienmēr palika pievilcīgāks un populārāks mērķis, nekā Ibērijas pussala. To var skaidrot ar to, ka Tuvajos Austrumos atradās nozīmīgākā kristiešu svētvieta – Jeruzaleme. Tāpat arī svarīgs iemesls varētu būt fakts, ka Ibērijas pussalā vietējie valdnieki centās ierobežot un kontrolēt atbraukušos krustnešus, taču Tuvajos Austrumos visa vara būtībā atradās pašu krustnešu rokās.

3. Krusta karotāji, varas struktūras un militārie ordeņi Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā

3.1. Krusta karotāji, varas struktūras un militārie ordeņi Tuvajos Austrumos

Lai varētu pilnvērtīgi apskatīt varas struktūras un militāri reliģiskos ordeņus Tuvajos Austrumos, nepieciešams sākt ar pašu krusta karotāju apskatu, jo tieši viņi bija tas „materiāls”, kas veidoja gan varas struktūras, gan militāros ordeņus.

Tuvo Austrumu krustneši parasti bija dažādas izcelsmes karotāji, kuriem bija nepieciešama grēku piedošana. Pāvesta Urbāna II runā 1095. gadā tika īpaši uzsvērts, ka Eiropa slīgst brāļu karos, un nepieciešams, lai cilvēki, kas līdz šim uzbruka saviem kristiešu brāļiem, izpirktu savus nodarījumus, dodoties karā, lai atbrīvotu kristiešu svētvietas.⁸⁰ Taču pāvests neattiecināja savu aicinājumu tikai uz šādiem karotājiem. „*Tāpēc, es, vai drīzāk, tas Kungs, aicinu jūs kā Kristus heraldus, izplatīt šo visur un pārliicināt visus cilvēkus, vienalga, kāds viņu stāvoklis – bruņiniekus un kājniekus, nabadzīgus un bagātus – lai viņi sniedz pienācīgu palīdzību šiem kristiešiem un iznīcina šo ļauno rasi viņu zemēs. Es saku to gan tiem, kas sir klāt, gan tiem, kas nav.*”⁸¹ Te labi parādās, ka pāvests vērsās pie visas sabiedrības, kaut gan, protams, uzsvars tiek likts tieši uz karotājiem, kas ir samērā pašsaprotami, jo pāvesta paredzētais pasākums savā būtībā bija militārs. Taču hronists Guiberts no Nogentas (*Guibert of Nogent*) norāda, ka krusta kari būtībā ir iespēja karotājiem nonākt tuvāk Dievam tādā kvalitātē, kas agrāk bija tiem liegta, jo tas bija iespējams tikai klosteros.⁸² Šis hronists tāpat uzsver krusta karotāju līdžību mūkiem. Būtībā, kā atzīmē vēsturnieks Džils Konstebls (*Giles Constable*), atšķirība starp kareivi, mūku un svētceļnieku bija minimāla, brīžiem pat nenosakāma.⁸³

To var skaidrot ar to, ka krustneša jēdziens bija kaut kas jauns un sākotnēji to bija grūti definēt. Krustneši nemēdza paši sevi saukt par krustnešiem – šis termins ir radies

⁸⁰ Pāvesta Urbāna II aicinājums uz krusta karu, 1095. Fulcher of Chartres. *Gesta Francorum Jerusalem Expugnantium*. Misāns, I., Pāvilāne, V., Vijups, A. *Pasaules vēsture vidusskolai I. Hrestomātija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000

⁸¹ Turpat

⁸² Guibert of Nogent. The deeds of God through Franks. Pieejams: [http://www.gutenberg.org/catalog/world/readfile?fk_files=4632&pageno=29]

⁸³ Constable, G. *Crusaders and Crusading in the Twelfth Century*. Farnham, Ashgate Publishing Limited, 2008. P. 146.

jau pēc viduslaikiem. Visbiežāk krustneši ir apzīmēti kā svētceļnieki (peregrins), dažviet saukti arī par Dieva karotājiem (bellatores Domini). Minēti pat tādi apzīmējumi kā „Kristus varoņi” (athletae Christi) – šādi parasti sauca mūkus un agro viduslaiku svētos mocekļus.⁸⁴ Jāatzīmē, ka arī mūki un mūķenes, kas dzīvoja mierīgu dzīvi, bieži tika apzīmēti kā Kristus kareivji, kas nepārtraukti ir iesaistīti garīgā cīņā gan ar savām vēlmēm, gan ar ārējām ietekmēm.⁸⁵ Tāpat arī bruņinieki tika bieži salīdzināti ar mūkiem. Šis reliģiskās un militārās dzīves sajaukums bija īpaši redzams apskatāmajā viduslaiku periodā, piemēram, ar jaunu „militāro svēto”, kā svētā Jura (*St. George*) un svētā Miķeļa (*St. Michael*) parādīšanos.

1095. gadā, uzreiz ar pāvesta Urbāna II runu, spontāni izveidojās vairākas krustnešu grupas, kas, negaidot baznīcas un augstākās aristokrātijas piekrišanu, stihiski devās krusta gājienos uz austrumiem. Šie svētceļnieki pārsvarā bija nabadzīgie brīvie zemnieki un dzimtcilvēki, taču iesaistījās arī turīgi cilvēki un profesionāli karavīri.⁸⁶ Kopumā tomēr šo gājienu dalībnieki nebija labi organizēti, tāpat arī lielākajai daļai trūka priekšstata par gājiena mērķi un Jeruzalemes atrašanās vietu. Šāds krustnešu tips sastopams tikai Tuvo Austrumu krusta karos. Tāpat arī disciplīnas trūkuma dēļ šie karavīri bieži nodevās laupīšanām un uz priekšu virzījās nekārtīgi. Šajos gājienos dalībnieku pamatsastāvu sastādīja neapmācīti, nedisciplinēti, pie kara nepieraduši cilvēki, kuri bija pārņemti ar reliģisku sajūsmu, taču bija absolūti nepiemēroti garai kampaņai. Īpaši bieži šie svētceļnieki iesaistījās ebreju slaktiņos, kuri notika absolūti pret baznīcas un parasti arī pret laicīgo valdnieku gribu. It īpaši šajā ziņā izcēlās pēdējā no šīm grupām grāfa Emico vadībā, kā to atzīmē hronists Alberts no Āhenes (*Albert of Aix*).⁸⁷ Tas viss laikabiedros radīja negatīvu priekšstatu par šiem svētceļniekiem jeb krusta karotājiem, šī attieksme labi parādās jau minētajā Alberta no Āhenes hronikā.

Grūtības ar Tuvo austrumu krustneša identitātes noskaidrošanu, kā jau minēts iepriekš, ir vērojamas arī 1. krusta kara laikā. Pēc organizācijas šo karaspēku varētu salīdzināt ar vikingu grupām, kas gatavojas sirojumam – daudzas lielākas un mazākas

⁸⁴ Constable, G. *Crusaders and Crusading in the Twelfth Century*. Farnham, Ashgate Publishing Limited, 2008. P. 146.

⁸⁵ Turpat, p. 147.

⁸⁶ Nicolle D., Hook, R. *The Crusades*. London: Reed International Books, 1988. P. 5.

⁸⁷ Albert of Aachen, *Historia Ierosolimitana*. (fragments) Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/source/1096jews.html]

grupas, neatkarīgi cita no citas ieradās krustnešu karaspēku pulcēšanās vietā. Tāpat arī nebija viena vadoņa – kopā izveidojās pieci karaspēki, un gājienu vadīja karavadoņu padome. Tomēr dažas lietas vienoja šos krusta karotājus. Praktiski visi nāca no mūsdienu Francijas, mūsdienu Vācijas rietumiem, mūsdienu Beniluksa valstīm un no Dienviditālijas normaņu valstīm.⁸⁸ Taču hronists Fulhers (*Fulcher of Chartres*) atzīmē, ka bija arī ievērojams skaits citu tautību karotāj. ⁸⁹ Tāpat arī vācu hronists Ekhardss (*Ekkehard of Aurach*) uzsver, ka krustneši bija ļoti dažādu tautību un dažādas izcelsmes, taču visus vienoja ticība Kristum: „[...] pie simts tūkstoš vīru nekavējoties stājās Dieva kalpībā no Akvitānijas un Normandijas, Anglijas, Skotijas, Īrijas, Bretaņas, Galīcijas, Gaskoņas, Francijas, Flandrijas, Lotringas un no citām kristiešu tautām, kuras es vairs neatceros. Tas tik tiešām bija „krustnešu” (*crucesignatus*) karaspēks, jo viņi nēsāja krusta zīmi uz savām drānām kā atgādinājumu, ka nepieciešams mērdēt miesu. [...] Tā, caur apbrīnojamu un nebijušu dievišķo žēlsirdību, visi šie Kristus kalpi, tik dažādi savā izcelsmē, valodā un tautībā, bija pēkšņi sanākuši kopā kā viens ķermenis – savas lielās mīlestības pret Kristu dēļ.”⁹⁰ Tiesa, iespējams, ka hronists pārspīlē, lai uzsvērtu lielās krustnešu atšķirības, kuras ticība spēja padarīt nesvarīgas.

Domājams, ka liela daļa tomēr bija karotāji ar zināmu pieredzi, kas izmantoja pāvesta piedāvāto grēku atlaišanu, taču daži autori uzskata, ka vismaz gājiena sākumā, lielākajai daļai krustnešu nebija nekādas pieredzes karošanā.⁹¹ Šie krusta karotāji parasti arī bija samērā turīgi, jo, lai pilnvērtīgi sagatavotos tik garam karagājienam, vajadzēja iztērēt diezgan daudz naudas. Taču arī šajā gājienā piedalījās arī trūcīgi cilvēki, arī daudzi no tiem, kas bija piedalījušies pirmajos, neoficiālajos gājienos.⁹² Taču, atšķirībā no neoficiālajiem gājieniem, 1. krusta karā krustneši negāja gluži vienkārši barā, šis karagājiens bija organizēts pēc feodālajiem principiem – katrs karavīrs turējās pie sava senjora – līdz ar to arī disciplīna bija labāka. Rezultātā ir grūti radīt konkrētu Pirmā krusta kara dalībnieku tēlu – šajā pasākumā piedalījās abu dzimumu, visu vecumu cilvēki, un praktiski visi sabiedrības slāņi tika pārstāvēti.

⁸⁸ Nicolle D., Hook, R. *The Crusades*. London: Reed International Books, 1988. P. 4.

⁸⁹ Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197*. London: Pearson Education, 2002. P. 35.

⁹⁰ Ekkehard of Aurach. Hierosolymita (fragments) Pieejams: [http://www.fordham.edu/halsall/source/ekkehard-aur1.html] (Skatīts: 05.05.2011.)

⁹¹ Terence W. *Armies of the Crusades*. London: Osprey Publishing, 1978. P. 5

⁹² Nicolle D., Hook, R. *The Crusades*. London: Reed International Books, 1988. P.6

Kopumā 1. krusta kara krustneša tēls Eiropā bija ļoti pozitīvs, brīžiem idealizēts, kā to labi var redzēt daudzos vēstures avotos, piemēram, jau minētā hronista Ekharda no Aurahas (*Ekkehard of Aurach*) atstātajās liecībās.⁹³ Šim pozitīvajam novērtējumam netraucē arī nepārprotamie apraksti, kuros atklājas krustnešu nežēlība pret vietējiem musulmaņiem ieņemtajās pilsētās. Hronists Fulhers (Fulcher of Chartres) raksta šādi: „*Patiesi, ja tu būtu bijis tur, tu redzētu mūsu pēdas noklātas ar kritušo asinīm līdz potītēm. Ko lai vēl es saku? Neviens no viņiem netika atstāts dzīvs, ne sievietes, ne bērni netika saudzēti.*”⁹⁴ Taču jāatceras, ka tolaik karš nozīmēja kaut ko citu, kā mūsdienās un uz laikmeta fona šī nežēlība nebija nekāda ārkārtēja, kaut arī ne ikdienišķa. Turklāt, krustneši neesot veikuši masveida izvarošanas iekarotajās teritorijās, kā bija pierasts iepriekšējos karos starp musulmaņiem Tuvo Austrumu reģionā.⁹⁵

Nedaudz savādāks krustnešu raksturojums sastopams bizantiešu avotos, konkrēti, Annas Komnenas (*Anna Comnena*) darbā „Aleksiāde” (*Alexiad*).⁹⁶ Šajā darbā krustneši tiek attēloti kā vardarbīgi un naudaskāri sirotāji. „*[...] viņš dzirdēja par neskaitāmu franku karaspēku tuvošanos. Tagad viņš baidījās, jo viņš zināja franku neapturamo uzbrukuma spēku, viņu nepastāvīgo un nestabilo raksturu un visas zināmās franku rakstura īpašības. Viņš arī zināja, ka franki vienmēr alkst pēc naudas un mēdz pārkāpt savus noslēgtos pamierus jebkura mazākā iemesla dēļ.*”⁹⁷ Nedaudz tālāk minēts, ka krustneši esot bijuši iekarotāji, kuri tikai izlikušies par krusta karotājiem, bet patiesībā gribējuši pārņemt varu Konstantinopolē. „*Kā jau mēs teicām, starp latīņiem bija tādi vīri kā Bohemunds un viņa padomnieki, kuri, cerot pārņemt varu Romas impērijā, bija badīgi skatījušies uz to jau kādu laiku. Redzot iespējas saviem plāniem ekspedīcijā, ko sludināja Pēteris, viņi izveidoja šo milzu kustību; un, lai apmuļķotu vientiešus, viņi tēloja, ka dodas krusta karā pret turkiem, lai atgūtu Kristus kapu. [...]*”⁹⁸ Taču šajā avotā manāma maza

⁹³ Ekkehard of Aurach. *Hierosolymita (fragments)* Pieejams:

[<http://www.fordham.edu/halsall/source/ekkehard-aur1.html>] (Skatīts: 05.05.2011.)

⁹⁴ Fulcher of Chartres. *A History of the Expedition to Jerusalem, 1095-1127 (fragments)* Pieejams:

[<http://www.fordham.edu/halsall/source/cde-jlem.html#fulcher1>] (Skatīts: 05.05.2011.)

⁹⁵ Nicolle D., Hook, R. *The Crusades*. London: Reed International Books, 1988. P.8.

⁹⁶ Anna Comnena. *Alexiad*. Pieejams: [<http://www.fordham.edu/halsall/basis/AnnaComnena-Alexiad.html>] (Skatīts: 07.05.2011.)

⁹⁷ Anna Comnena. *Alexiad. Book X*. Pieejams: [<http://www.fordham.edu/halsall/basis/AnnaComnena-Alexiad.html>] (Skatīts: 07.05.2011.)

⁹⁸ Anna Comnena. *Alexiad. Book X*. Pieejams: [<http://www.fordham.edu/halsall/basis/AnnaComnena-Alexiad.html>]

izpratne par krusta karu ideju, un tas mazina ticību šim darbam. Piemēram, kā krusta karu iemesls ir minēts fakts, ka kāds rietumnieks, vārdā Pēteris (acīmredzot, Pēteris Vientuļnieks (*Peter the Hermit*), pirmās Nabadzīgo ļaužu krusta karā aizgājušās grupas līderis) nav varējis veikt svētceļojumu uz Jeruzalemi turku uzbrukumu dēļ, tāpēc, atgriezies Rietumeiropā un tur neatlaidīgi pierunājis visus dižciltīgos doties karagājienā, kas viņam arī izdevies. Taču, kaut arī šāda vienkāršota autora izpratne mazina ticamību vēstures avotam, tomēr šajā avotā parādās arī tādas krustnešu īpašības kā lepnums un vēlme iegūt bagātības. Tāpat arī Anna Komnena tomēr negribīgi atzīst krustnešu, īpaši normaņu izcelsmes, lielās kaujas spējas.

Ļoti līdzīgs krusta karotāju attēlojums parādās arī 2. un 3. krusta kara dalībnieku aprakstā. Vienīgi, tā kā šos krusta karus organizēja karaļi, mazāk bija brīvprātīgo. 2. krusta kara laikā vēl valdīja vispārēja reliģiska sajūsma, tikai mazākā mērā, bet trešajā krusta karā, kas norisinājās jau gandrīz pēc gadsimta (1189 - 1192), un kuru pilnībā organizēja monarhi, vairāk bija algotņu un tādu karotāju, kas vienkārši izpildīja savu pienākumu pret savu zemes kungu.⁹⁹

Pirmā krusta kara rezultātā Tuvajos Austrumos laikposmā starp 1098. un 1109. gadu šie iepriekš aprakstītie krustneši izveidoja četrus valstiskus veidojumus Tuvajos Austrumos: Edesas grāfisti, Antiohijas hercogisti, Jeruzalemes karalisti un Tripoles grāfisti. Bieži šīs varas struktūras tiek sauktas par krustnešu valstīm, taču historiogrāfijā nav skaidri pateikts, vai tomēr vārds „valsts” būtu piemērots šajā gadījumā, jo liek domāt par ievērojami augstāku politisko neatkarību un administratīvo sakārtotību, nekā reāli šajās „valstīs” eksistēja.¹⁰⁰ Tāpēc turpmāk tekstā attiecībā uz šīm struktūrām tiks lietoti vārdi „valstisks veidojums”.

Kaut arī krusta karotāji šajos valstiskajos veidojumos pamatā bija tie paši, kuri bija piedalījušies krusta gājienos, tomēr, tā kā iekarotajās zemēs daudzi eiropieši saņēma lēņus, mainoties paaudzēm, nedaudz mainījās arī krustneši paši. Visai plaši izplatītas bija laulības starp eiropiešiem un vietējām kristiešu sievietēm, tāpat arī bieži tika pārņemti vietējie paradumi. Šos „vietējos” krustnešus dēvēja par „*poulains*”, un jaunatbraukušie eiropieši bieži viņus zemu vērtēja, jo uzskatīja, ka, pieņemot Austrumu paradumus, šie

⁹⁹ Terence W. *Armies of the Crusades*. London: Osprey Publishing, 1978. P. 4.

¹⁰⁰ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.83.

bruņinieki ir degradējušies un vairs nav ne tik cīņas spējīgi, ne arī tik labi kristieši, kā jaunatnācēji, kaut arī grūti pateikt, vai tā bija taisnība.¹⁰¹

Tāpat arī plaši krustnešu karaspēkā tika izmantoti vietējie kristieši – gan armēņi, gan arābu valodā runājošie. Tiesa, bruņinieku viņu vidū tikpat kā nav bijis, tomēr vietējie iedzīvotāji varēja karot arī kā jātnieki - 12. gadsimtā apbruņoti kalpi (*servientes loricati*) un seržanti zirgos (*serjens a cheval*) kļuva samērā plaši izplatīti. Arī daži armēņu izcelsmes karotāji tika iecelti par bruņiniekiem, taču viņu skaits acīmredzot bija ļoti ierobežots.¹⁰² Antiohijas hercogistē un Edesas grāfistē krustneši novērtēja vietējo iedzīvotāju (pārsvarā armēņu) kaujas spējas un no šiem cilvēkiem tika formētas īpašas vienības.¹⁰³ Kā vieglā kavalērija krustnešu karaspēkos kalpoja arī tā sauktie turkopoli (Turcoples) – vienības, kas cīnījās līdzīgi kā turki un pamatā tika saformētas no eiropiešu krustnešu zemākā slāņa un vietējo kristiešu sieviešu bērniem, kā arī no musulmaņiem, kas bija pārgājuši kristietībā.¹⁰⁴

Nav īsti skaidrs, vai šos Tuvo Austrumu kristiešu valstiskos veidojumus varētu saukt par eiropiešu kolonijām vai nē. Kaut arī sākumā vārda „kolonijas” attiecināšana uz viduslaiku valstiskajiem veidojumiem liekas absolūts anahronisms, tas tomēr nav tik vienkārši. Jau īsi pēc Pirmā krusta kara hronists Gilberts no Nogentas (Guibert of Nogent) sāka lietot frāzi „Svētās kristietības jaunās kolonijas”, lai apzīmētu latīņu kristiešu valstiskos veidojumus.¹⁰⁵ Ja skatās ļoti plašā nozīmē uz terminu „kolonijas”, saprotot ar šo vārdu apmetnes citas kultūras izplatības areālā, kuras saglabā ciešas kultūras saites ar reģioniem, no kuriem nākuši „kolonisti”, šim nosaukumam pat varētu atrast zināmu pamatojumu. Taču tomēr historiogrāfijā dominē viedoklis, ka ar kolonijām šiem valstiskajiem veidojumiem nav nekāda sakara. Krustnešu valstiskie veidojumi bija pakļauti tikai pāvestam, turklāt arī nebija saistīti ar pāvestu feodālās attiecībās. Tāpat arī nepastāvēja situācijas, kad kādam zemes kungam piederētu īpašumi gan Eiropā, gan Svētajā Zemē, tādējādi radot vienotu varas struktūru.¹⁰⁶

¹⁰¹ Nicolle D., Hook, R. *The Crusades*. London: Reed International Books, 1988. P.6

¹⁰² Nicolle D., Hook, R. *The Crusades*. London: Reed International Books, 1988. P. 15

¹⁰³ Terence W. *Armies of the Crusades*. London: Osprey Publishing, 1978. P. 5

¹⁰⁴ Nicolle D., Hook, R. *The Crusades*. London: Reed International Books, 1988. P. 10.

¹⁰⁵ Tyerman, C. *Fighting for Christendom. Holy War and the Crusades*. New York: Oxford University Press, 2004. P. 173.

¹⁰⁶ Tyerman, C. *Fighting for Christendom. Holy War and the Crusades*. New York: Oxford University Press, 2004. P. 174.

Šie valstiskie veidojumi bija organizēti pēc feodālā principa, par paraugu ņemot Francijas karalisti. Jeruzalemes karalis skaitījās augstākais zemes kungs, un Antiohijas, Edesas un Tripoles valdnieki bija viņa vasaļi, taču tas bija tikai teorētiski, praksē šie zemes kungi bieži nerēķinājās ar Jeruzalemes karali un pat piekopa atšķirīgu ārpolitiku. Piemēram, 1144. gadā, kad Mosulas turku valdnieks Zengi uzbruka Edesai, kuru arī veiksmīgi ieņēma, citi kristiešu valstiskie veidojumi pat nedomāja palīdzēt Edesai. To apraksta Viljams no Tīras: „*Kā jau mēs teicām, pastāvēja sliktas attiecības starp grāfu Joselīnu (Joscelyn) un Antiohijas grāfu; šīs sliktās attiecības nebija slēptas, bet gan bija kļuvušas par atklātu naidu. Šī iemesla dēļ neviens no viņiem nelikās zinīs, ja otram tika uzbrukts, vai, ja otrs cieta neveiksmes. Tā vietā viņi gavilēja viens par otra katastrofām un priecājās viens par otra neveiksmēm.*”¹⁰⁷ Bieži sastopamas parādības bija arī strīdi, pat bruņoti konflikti, kristiešu valstisko veidojumu starpā.

Šādām, ne sevišķi spēcīgām varas struktūrām vajadzēja atrisināt vairākas nopietnas problēmas. Pirmkārt, bija nepieciešams nostiprināt robežas, lai aizsargātos pret iespējamu musulmaņu invāziju, otrkārt bija vitāli svarīgi pārņemt ostas, no kurām lielākā daļa pēc Pirmā krusta kara joprojām atradās musulmaņu kontrolē. Pirmais mērķis sākotnēji bija viegli panākams, jo vairs nebija nekādas organizētas musulmaņu pretestības. Turpretī uzvaras panākšana pār piekrastes pilsētām bija liels izaicinājums.¹⁰⁸ To bija iespējams panākt tikai ar flotes atbalstu, kuras latīņu kristiešu valstīm praktiski nebija. Līdz ar to kristiešu valstiskajām struktūrām nācās meklēt flotes atbalstu Eiropā un tas tika atrasts Itālijas tirgotāju pilsētvalstīs, pamatā Venēcijā un Dženovā. Taču par šo palīdzību bija jāmaksā, un maksa šajā gadījumā bija ievērojama tirdzniecības privilēģiju piešķiršana Itālijas pilsētām.¹⁰⁹ Ilgtermiņā šāda politika vājināja krustnešu valstisko veidojumu ekonomiku un traģiski ietekmēja to iespējas sekmīgi karot – naudas trūkuma dēļ.

Arī etniskā un kultūras ziņā šie valstiskie veidojumi sadūrās ar lielām problēmām. Lielākā daļa iedzīvotāju joprojām bija vietējie musulmaņi un austrumu kristieši. Kaut arī krustneši centās sekmēt rietumeiropiešu imigrantu pieplūdumu, gribētāju tomēr bija maz

¹⁰⁷ William of Tyre *Fall of Edessa*. Pieejams: [<http://www.fordham.edu/halsall/source/tyre-edessa.html>] (Skatīts: 05.05.2011.)

¹⁰⁸ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.83.

¹⁰⁹ William of Tyre. *The History of Deeds done Beyond the Sea*. (fragments) Phillips, J. *The Crusades 1095*. – 1197. London: Pearson Education, 2002. P. 174.

un lauku rajoni joprojām palika austrumnieciski. Šī iemesla dēļ Tuvo Austrumu valstisko veidojumu sabiedrība bija ļoti sašķelta, vadošā lafīņu kristiešu elite bija etniski un kulturāli sveša saviem pavalstniekiem.¹¹⁰

Tomēr 12. gadsimta sākumā Tuvo Austrumu krustnešu valstisko veidojumu spēks uz brīdi pieauga. Jeruzalemes karaļa Baldvina I laikā (1100 - 1118) krustnešiem izdevās pārņemt teritorijas Transjordānas teritorijā un Golānas augstienēs, tādā veidā pārņemot kontroli pār zemes saikni starp diviem galvenajiem musulmaņu centriem šajā reģionā – turku kontrolēto Damasku un Ēģiptes Fātimīdu kalifātu.¹¹¹ To var izskaidrot ar samērā lielo krustnešu pieplūdumu no Eiropas, kā arī ar vienotas musulmaņu pretestības neesamību.

Taču ilgtermiņā krustnešu valstisko veidojumu organizācijas vājums lika sevi manīt. Jau 1144.gadā seldžuku turki iznīcināja Edesas grāfisti, un šis notikums kļuva par Otrā krusta kara iemeslu. Taču neveiksmīgais Otrais krusta karš tomēr nespēja atvieglot krustnešu valstisko veidojumu stāvokli, kaut arī šajā periodā krustneši vēl guva uzvaras – 1153. gadā Jeruzalemes karalim izdevās atņemt Askalonas (Ascalon) cietoksni Ēģiptes Fātimīdu dinastijai. Taču krustnešu valstisko veidojumu pagrimums jau bija sācies.

1187. gadā kaujā pie Hatinas (Hattin) Sīrijas un Ēģiptes musulmaņu sultāns Saladīns (Salah ad-Din) praktiski pilnībā iznīcināja Jeruzalemes karalistes bruņotos spēkus. Šis notikums iezīmē krustnešu valstu uzplaukuma beigas.¹¹² 1190. gadā Saladīns ieņēma arī Jeruzalemi, praktiski iznīcinot Jeruzalemes karalisti.

Šis notikums iezīmē izmaiņas pārējo krustnešu valstisko veidojumu – Tripoles grāfistes un Antiohijas hercogistes politiskajā dzīvē. No šī brīža šie valstiskie veidojumi bija neatkarīgāki savā politikā, jo vairs nepastāvēja Jeruzalemes karaliste, kas būtu kā virsvara abiem šiem valstiskajiem veidojumiem.¹¹³

Kā reakcija uz Jeruzalemes krišanu tika sasaukts Trešais krusta karš. Taču arī šo krusta gājieni vajāja dažādas neveiksmes un atjaunot krustnešu valstiskos veidojumus iepriekšējā spēkā tas vairs nespēja. 1192. gadā Ričards Lauvassirds gan iekaroja Kipras

¹¹⁰ Tyerman, C. *Fighting for Christendom. Holy War and the Crusades*. New York: Oxford University Press, 2004. P. 158.

¹¹¹ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.83.

¹¹² Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.83.

¹¹³ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.85.

salu, izveidojot vēl vienu krustnešu valstisku veidojumu, taču tas nemainīja faktu, ka krustnešu valstiskie veidojumi turpināja savu lejupslīdi.

Krustnešu valstiskajos veidojumos ļoti liela nozīme bija tādām fenomenam kā viduslaiku militāri reliģiskie ordeņi. Līdz krusta karu sākumam Eiropā ideja par militarizētu mūku ordeni, kas aktīvi piedalās kaujās, bija sveša, taču krusta karu ietekmē, reliģijai militarizējoties. Taču no visām organizācijas formām, kas izveidojās krusta karu un krustnešu valstisko veidojumu dēļ, tieši militāri reliģiskie ordeņi eksistēja visilgāk un atstāja vislielāko iespaidu uz Tuvo Austrumu krustnešu valstiskajiem veidojumiem. Galvenie no Tuvo Austrumu reliģiski militārajiem ordeņiem bija Tempļa jeb templeišu ordenis un Svētā Jāņa hospitāļa ordenis jeb hospitāliešu ordenis. Templeiši un hospitālieši 12. gadsimtā pārvērtās par ļoti nozīmīgu spēku, kas veidoja krustnešu valstisko veidojumu bruņoto spēku kodolu, tie bija reizē labi trenēti karotāji, taču arī reliģiska ordeņa mūki, kas bija devuši nabadzības, šķīstības un paklausības zvērestus un dzīvoja mūku dzīvesveidu, taču bieži atstāja savas klostera tipa dzīvesvietas, lai dotos karot pret musulmaņiem, kā arī saglabāja bruņiniekiem raksturīgo hierarhiju. Kā atzīmē vēsturnieks Džonatans Filips (Jonathan Philipps), šāda ideja par mūku-karotāju bija izteikta inovācija, kas perfekti noderēja Tuvo Austrumu kristiešu valstisko veidojumu situācijai un vajadzībām.¹¹⁴ Taču par šo jautājumu pilnīgas vienprātības historiogrāfijā nav, vēsturniece Helēna Nikolsone (Helen Nicholson) uzskata, ka militāri reliģiskas brālības ideja Eiropā nebija nekas svešs, uzsverot, ka jau Pirmā krusta kara laikā karotāji mēdza izveidot „brālības” (confraternities), lai cīnītos kopā un dalītu laupījumu, un Rietumeiropā arī jau esot tikušas veidotas šādas militāri reliģiskas brālības, lai aizstāvētu klosterus no klejojošiem laupītājiem.¹¹⁵

Pirmais reliģiski militārais ordenis Tuvajos Austrumos bija Tempļa jeb templeišu ordenis. Tas tika izveidots jau aptuveni 1119. gadā, ar mērķi aizsargāt kristiešu svētceļniekus, kas dodas uz Jeruzalemi. Ļoti iespējams, ka iemesls šādam lēmumam bija musulmaņu veiktais kristiešu svētceļnieku slaktiņš šī paša 1119. gada Lieldienās. Sākotnēji tā bija pavisam nenozīmīga grupa, kurā bija deviņi cilvēki, kuriem ļoti trūka līdzekļu. Uzsverot šo nabadzību, templeišu ordeņa zīmogā ir redzami divi bruņinieki, kas

¹¹⁴ Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197*. London: Pearson Education, 2002. P. 52.

¹¹⁵ Nicholson, H. *Knight Templar 1120. – 1312*. Oxford: Osprey Publishing, 2004.

jāj uz viena zirga, ar to simbolizējot ordeņa bruņinieku nabadzību. Taču drīz ordenis izpelnījās Anžū grāfa Fulka V (vēlākā Jeruzalemes karaļa Fulka I) uzmanību un jau šajā pašā gadā tika nosūtīta vēstule abatam Bernardam no Klervo, kas bija ļoti ietekmīga personība un krusta karu galvenais ideologs Eiropā 12. gadsimta sākumā, ar lūgumu palīdzēt oficiāli mainīt templiešu bruņinieku statusu no vienkāršas laju bruņinieku „brālības” uz reliģiska ordeņa statusu.¹¹⁶ Bernards no Klervo šo ideju uzņēma ar sajūsmu un ne tikai izpildīja lūgumu, arī uzrakstīdams templiešu ordeņa pirmos statūtus, bet arī centās izplatīt militāri reliģiskā ordeņa ideju ar savu darbu „Slavējot jauno bruņniecību” (*De laude novae militae*).¹¹⁷ Šajā darbā Bernards no Klervo aizstāv militāri reliģisko ordeņu izveidošanas ideju un uzsver šādu ordeņu bruņinieku pārkumu pār laicīgajiem bruņiniekiem. Tāpat arī šajā darbā tiek norādīts, ka šie „jaunie bruņinieki” apkopo sevī gan mūku, gan karotāju labākās īpašības, līdz ar to nav iespējams noteikt, vai templiešu bruņinieki ir mūki vai karotāji, šīs kvalitātes viņos nav nodalāmas.¹¹⁸ Ideja par šādu bruņinieku ordeni ļoti ātri kļuva populāra. Jau 1129.gadā tajā bija ap 300 dižciltīgu locekļu. Pēc dažiem gadiem tā rīcībā bija plaši zemes īpašumi, šķietami neierobežotas finansiālas iespējas un vesela armija labi apmaksātu karotāju. Templieši arī dibināja pirmās bankas, turklāt radīja iespēju svētceļniekiem iemaksāt naudu pret vērtsvēstuli (sava veida „čeku”), pret kuru varēja saņemt iemaksāto naudu jebkurā templiešu namā, tādā veidā atbrīvojoties no pienākuma bīstamajā svētceļojumā nēsāt līdzī lielās naudas summas. Tādējādi 12.gs. beigās templiešu ordenis kļuva visai turīgs un ietekmīgs, aktīvi iesaistoties politiskajās afērās Svētajā Zemē.

Otrs vadošais militāri reliģiskais ordenis Tuvajos Austrumos 12. gadsimtā bija Svētā Jāņa hospitāļa ordenis jeb hospitāliešu ordenis. Līdzīgi kā templieši, viņi bija mūki-karotāji, kas par savu galveno uzdevumu izvirzīja Svētās Zemes aizstāvību no musulmaņiem, taču starp abiem ordeņiem bija ievērojamas atšķirības. Hospitāliešu ordeņa saknes meklējamas jau pirms Pirmā krusta kara, itāliešu tirgotāju no Amalfi pilsētas nodibinātajā svētā Jāņa hospitālī Jeruzalemē (*St. John Hospital of Jerusalem*),

¹¹⁶ Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197*. London: Pearson Education, 2002. P. 53.

¹¹⁷ Bernard of Clervo. *In Praise of the New Knighthood (De laude novae militae)*. Pieejams: [http://www.the-orb.net/encyclop/religion/monastic/bernard.html] (skatīts 07.05.2011.)

¹¹⁸ Bernard of Clervo. *In Praise of the New Knighthood (De laude novae militae)*. Pieejams: [http://www.the-orb.net/encyclop/religion/monastic/bernard.html] (skatīts 07.05.2011.)

kurā rūpējās par slimajiem svētceļniekiem.¹¹⁹ Pēc Pirmā krusta kara itāliešu ietekmi aizstāja franču ietekme, un svētā Jāņa hospitāļa ietekme palielinājās. 1113. gadā svētā Jāņa hospitālis kļuva par neatkarīgu struktūru – hospitāliešu ordeni, kurš gan vēl nebija militārs. Tika būvētas jaunas ēkas, palielināts iesaistīto mūku skaits un 1120. gadā hospitālieši palēnām sāka pārņemt kontroli pār citiem hospitāļiem Svētajā Zemē. Ap 1122. gadu hospitālieši sāka atvērt hospitāļus arī Eiropā.¹²⁰ Kaut arī hospitāliešu sākotnējā funkcija bija rūpes par slimajiem svētceļniekiem, ap 1130. gadu ordenis pamazām sāka militarizēties, ņemot piemēru no templiešu ordeņa. 1136. gadā Jeruzalemes karalis Fulks piešķīra hospitāliešiem Bethgibelīnas pili (*Bethgibelin*) un, kaut arī pils garnizonu, visticamāk, sastādīja algotņi, tas tomēr jau bija militārs spēks, kas bija Hospitāliešu ordeņa pakļautībā.¹²¹ Vēsturnieku vidū nav skaidrības par konkrētu gadu, no kura var sākt runāt par hospitāliešiem kā militāru ordeni, taču ir skaidrs, ka ap 1160. gadu hospitālieši galvenotkārt bija militāri reliģisks ordenis un hospitāļi bija atvirzījušies otrajā plānā.¹²² Laikposmā starp 1168. un 1180. gadu ordenis bija kļuvis militāri tik spēcīgs, ka pāvests Aleksandrs II sūtīja viņiem vairākas vēstules, kurās norādīja, ka ordeņa biedru galvenais uzdevums tomēr ir rūpes par slimajiem un nabadzīgajiem, nevis karošana.¹²³ Taču par spīti šiem aicinājumiem, Hospitāliešu ordenis arvien vairāk un vairāk militarizējās un ieguva aizvien vairāk piļu savā kontrolē, it īpaši Tripoles grāfistē. Tāpat arī, pieaugot ordeņa spēkam, tas sāka aizvien agresīvāk iesaistīties krustnešu valstisko veidojumu politikajā dzīvē.

Tuvo Austrumu krustnešu valstiskajos veidojumos 12. gadsimtā radās arī citi mazāk nozīmīgi, ietekmīgi un bagāti ordeņi. 1190. gadā vācu krustneši nodibināja hospitāli Akras pilsētā. 1198. gadā tas tika pārvērsts par reliģiski militāru ordeni, kas kļuva pazīstams kā Vācu ordenis (Teutonic Order). Tika nodibināti arī citi militāri ordeņi, kā svētā Lazara (st. Lazarus) ordenis, kas apvienoja spitālīgos bruņiniekus un svētā Toma (st. Thomas) ordenis no Akras, kurš apvienoja angļu krustnešus, taču neviens no tiem nekļuva ne tik pazīstams, ne tik bagāts, ne arī tik ietekmīgs kā Hospitāliešu un Templiešu ordenis.

¹¹⁹ Nicolle, D. *Knights Hospitaller. 1100. – 1306.* Oxford: Osprey Publishing, 2001. P. 7.

¹²⁰ Nicolle, D. *Knights Hospitaller. 1100. – 1306.* Oxford: Osprey Publishing, 2001. P. 8.

¹²¹ Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197.* London: Pearson Education, 2002. P. 52.

¹²² Jaspert, N. *The Crusades.* London: Routledge, 2006. P.151.

¹²³ Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197.* London: Pearson Education, 2002. P. 59.-60.

3.2. Krusta karotāji, varas struktūras un militārie ordeņi Ibērijas pussalā

Kaut arī krustneša tēls pamatā saistās ar Tuvajiem Austrumiem, pirmie krusta karotāji tomēr ir saistāmi ar Ibērijas pussalu. 1064. gadā pēc pāvesta aicinājuma vairākas karotāju grupas ieradās Ibērijas pussalā, lai uzbruktu musulmaņu kontrolētajam Barbastro cietoksnim. Šis gadījums ir sevišķs ar to, ka pirmo reizi Ibērijas pussalas kristiešu un musulmaņu savstarpējo karu vēsturē, kristiešu pusē cīņā piedalījās liels skaits karotāju, kas bija ieradušies no citām Eiropas zemēm. Taču šie karotāji tomēr nav uzskatāmi par īstiem krustnešiem, jo 1064. gadā krusta kara ideja būtībā vēl nebija noformulēta, un šiem karavīriem bija apsolīta tikai grēku piedošana, ja viņi piedalīsies cīņā pret neticīgajiem. Tomēr šie karotāji jau iezīmē krusta karu ēras sākumu. Trūkst informācijas par šo krustnešu identitātēm, taču domājams, ka tie nāca no mūsdienu Itālijas un Francijas, pārsvarā bija dižciltīgie un pieredzējuši karotāji, kuri bija labi disciplinēti un pamatā cīnījās kā smagā kavalērija. Starp viņiem bija liels skaits normaņu.¹²⁴

Ibērijas pussalā šajā laikposmā krusta kara ideja vēl nebija tik izteikta. Kaut arī krusta karu simbolika un ideoloģija reizēm tika izmantota, krusta karotāju – svētceļnieku bija maz, lielākā daļa karotāju Ibērijas pussalas kristiešu valdnieku armijās bija vietējie Ibērijas kristieši. Šiem karavīriem trūka Tuvo Austrumu krustnešu reliģiskās sajūsmas, taču viņi daudz labāk pārzināja vietējos apstākļus un bija labāk piemēroti karam savā vidē. Pierobežas iedzīvotāji, kuri bieži iesaistījās reidos musulmaņu teritorijās, pārsvarā nebija dižciltīgi un cīnījās kā vieglā kavalērija (*caballeros villanos*). Lielākās kaujās šī vieglā kavalērija parasti sastādīja lielu daļu Ibērijas pussalas kristiešu karaspēka, dižciltīgie smagie bruņinieki bija daudz mazākā skaitā. Ibērijas pussalai 11. gadsimtā arī raksturīgas pilsētu sardzes – pilsētnieku vienības, kuru uzdevums bija aizstāvēt pilsētu aplenkuma gadījumos, un reizēm piedalīties kaujās.¹²⁵

Taču situācija Ibērijas pussalā ļoti izteikti mainās 11. gadsimta beigās un 12. gadsimta sākumā. Sākoties krusta kariem austrumos, pieaug arī interese par Ibērijas pussalu. 11. gadsimta beigās, sabrūkot Kordovas kalifāta vienotībai, Ibērijas pussalas

¹²⁴ Villegas-Aristazabal, L. Norman and Anglo-Norman Participation in the Iberian *Reconquista* c.1018 - c.1248. Thesis submitted to the University of Nottingham for the degree of Doctor of Philosophy. 2007. P. 81.

¹²⁵ Terence W. *Armies of the Crusades*. London: Osprey Publishing, 1978. P. 16.

kristiešu valdnieki arī centās iesaistīt ārzemju papildspēkus kaujās, bieži aicinot tos palīdzēt rekonkistas cīņās. Kaut arī jau agrāk Ibērijas pussalas monarhi centās šos aicinājumus pamatot ar reliģijas aizstāvību un izmantot baznīcas palīdzību, Pirmā krusta kara notikumi izvirzīja tieši baznīcu kā galvenos rekonkistas idejas atbalsta popularizētāju latīņu kristiešu pasaulē.¹²⁶

1123. gadā, Pirmajā Laterānas koncilā tika nolemts, ka no šī brīža Ibērijas pussala tiek pielīdzināta Tuvajiem Austrumiem kā krusta kara mērķis, kā jau minēts iepriekš šajā darbā. Līdz ar to ievērojami palielinājās ārzemju krustnešu skaits šajos karos. Šie ārzemju krustneši pamatā bija tādi paši, kā jau aprakstīts pirmajā apakšnodaļā – krusta kara idejas aizrauti dažādu slāņu cilvēki no praktiski visas Eiropas – tāpēc otrreiz viņi sīkāk vairs netiks aprakstīti. Tas tāpēc, ka Ibērijas pussalas ārzemju krustneši bija tieši tādi paši, kā tie krustneši, kas devās uz Svēto Zemi, bieži tie pat varēja būt vieni un tie paši cilvēki. Kā piemēru var minēt jau pirmajā nodaļā minēto Norvēģijas karali Sigurdu, kurš devās uz Svēto Zemi. Taču pa ceļam viņš iesaistījās cīņās ar nekristiešiem visur, kur vien varēja tos atrast, un tā kā uz Tuvajiem Austrumiem viņš devās pa jūru, šādus ienaidniekus viņš atrada Ibērijas pussalā:

“The son of kings on Lisbon's plains

A third and bloody battle gains.

He and his Norsemen boldly land,

Running their stout ships on the strand”¹²⁷

Līdz pat 12. gadsimta beigām krusta karotāja, kurš ieradies Ibērijas pussalā no citām latīņu kristiešu Eiropas vietām “portrets” nemainās – tas būtībā ir tāds pats, kāds sastopams Tuvajos Austrumos.

Arī Ibērijas pussalā krustnešiem bija liela ietekme uz vietējo varas struktūru attīstību. Taču Ibērijas pussalā krustneši nebija tie, kas izveidoja šīs varas struktūras, tās pastāvēja jau pirms krusta karu sākšanās. Turklāt, Ibērijas pussalas ziemeļu kristiešu

¹²⁶ Bishko, C. J. *Studies in Medieval Spanish Frontier History*. Pieejams: [http://libro.uca.edu/frontier/spanfrontier.htm] (skatīts 05.05.2011.)

¹²⁷ Saga of Sigurd the Crusader. Pieejams: [http://omacl.org/Heimskringla/crusaders.html] (skatīts 07.05.2011.)

valstiņas nevar arī nosaukt par krustnešu valstīm, jo, kaut arī tās bija izveidojušās kā pretspars musulmaņu invāzijai, tās nebija veidotas ne krusta kara rezultātā, ne arī krusta kara idejas ietekmē.

Nelielās kristiešu valstis Ibērijas pussalas ziemeļos radās jau uzreiz pēc musulmaņu iebrukuma Ibērijas pussalā. 1064. gadā, kad Ibērijas pussalu pirmo reizi aktīvi skāra krusta kara ideja, šīs valstis jau bija karojušas pret musulmaņiem jau kopš astotā gadsimta.

Laikā no astotā līdz 11. gadsimtam, Ibērijas pussalā tika izveidotas piecas kristiešu valstis. Ziemeļaustrumos, no vecās vestgotu muižniecības radās Astūrijas karaliste. Devītajā gadsimtā tā paplašināja savu teritoriju uz dienvidiem, pievienojot Leonas pilsētu, kura tika pārvērsta par galvaspilsētu; tādējādi Astūrijas karaliste kļuva par Leonas karalisti. Uz dienvidaustrumiem no Leonas karalistes atradās Kastīlijas grāfiste, kas palēnām atbrīvojās no Leonas kontroles. 11. gadsimta beigās Kastīlija jau bija kļuvusi par neatkarīgu karalisti. Nedaudz uz austrumiem no tās atradās Navarras karaliste, kas bija kļuvusi par neatkarīgu valsti jau 10. gadsimta sākumā. Tāpat kā Leonas gadījumā, no Navarras atdalījās Aragonas grāfiste, kas 1035. gadā kļuva par neatkarīgu karalisti. Pēdējā no šīm piecām kristiešu valstīm bija Barselonas grāfiste, kas, atšķirībā no pārējām četrām Ibērijas kristiešu valstīm, bija izveidojusies no Karolingu impērijas robežmarkas. 11. gadsimta laikā Barcelona kļuva par nozīmīgu politisku spēku Ibērijas pussalas austrumos.

Šīs piecas valstis bija ļoti nepastāvīgas savās robežās un bieži notika izmaiņas. Tā 1137. gadā Barcelona un Aragona apvienojās dinastiju precību rezultātā. 1143. gadā Portugāle atdalījās no Leonas un kļuva par neatkarīgu karalisti. No 1038. līdz 1157. gadam Kastīlija un Leona bija apvienotas vienā valstī.¹²⁸

Šīs kristiešu valstis bija laicīgas, tās pārvaldīja monarhi un pārvaldes forma bija feodāla, līdzīga tādai, kāda eksistēja citviet latīņu kristiešu Eiropā. Ibērijas pussalas kristiešu valstis nebija vienotas, tās bieži karoja savā starpā, tādējādi apgrūtinot cīņu pret musulmaņiem. Taču, 11. gadsimta beigās, izplatoties krusta kara idejai, kristiešu

¹²⁸ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.116.

savstarpējie strīdi mazinājās, pamatā baznīcas, kas centās nepieļaut kristiešu savstarpējos karus Ibērijas pussalā, ietekmes dēļ.¹²⁹

Kaut arī Ibērijas pussalas kristiešu valstis bija laicīgas, 11. gadsimtā tajās ļoti aktīvu darbību izvērsa Klinī klostera mūki. Jau ap 1050. gadu Klinī mūki izvērsa ļoti aktīvu darbību Kastīlijas un Leonas karalistēs. It īpaši nozīmīga bija viņu darbība Leonā, historiogrāfijā pat sastopams viedoklis, ka Leona ar laiku faktiski kļuva par Klinī klostera vasaļvalsti.¹³⁰ 1090. gadā pat Leonas karaļa ģimene bija iesaistījusies Klinī klostera dzīvē un nepārtraukti atbalstīja to ar ziedojumiem.¹³¹ Arī pāvesta ietekme Ibērijas pussalas kristiešu valstīs bija liela. Aragonas un Navarras valdnieks Sančo V Ramirezs (*Sancho V Ramirez*) (1042 – 1094) pat labprātīgi kļuva par pāvesta vasali, acīmredzot tāpēc, lai nodrošinātos ar pāvesta aizsardzību iespējama musulmaņu uzbrukuma gadījumā.

Vēl viena Ibērijas pussalas kristiešu valstu īpatnība bija privilēģiju un zemju piešķiršana jauniekarotajās teritorijās arī nedižciltīgiem subjektiem, ja tie apņēmas šīs teritorijas aizstāvēt.¹³² Tā bija ļoti svarīga atšķirība no Tuvajiem Austrumiem, kur par jauniekarotajām teritorijām norisinājās sīva konkurence. To var skaidrot ar to, ka Ibērijas pussalas apstākļos bija ļoti sarežģīti atrast cilvēkus, kas vēlētos uzņemties šo teritoriju aizstāvību biežo robežincidentu dēļ.

Ibērijas pussalas kristiešu valstu cīņā pret musulmaņiem 12. gadsimtā nozīmīgu lomu sāka spēlēt arī militāri reliģiskie ordeņi. Acīmredzot, redzot, ka šie ordeņi ir ļoti efektīvi austrumu krusta karos, Ibērijas kristiešu valdnieki vēlējās iesaistīt šos ordeņus arī karos Ibērijas pussalā. Aragonas karalis Alfonso I (1073./1074. – 1134.) izrādīja lielu interesi par templiešu un hospitāliešu ordeņiem, piešķirot tiem dažādus īpašumus savos valdījumos.¹³³ Taču šie Tuvo Austrumu ordeņi nesteidzās ar iesaistīšanos Ibērijas pussalas lietās, par spīti Ibērijas valdnieku pūlēm, tikai 1143. gadā Templiešu ordenis oficiāli iesaistījās rekonkistas cīņās; Hospitāliešu ordenis iesaistījās cīņā pret Ibērijas

¹²⁹ Chaytor, H. J. *A History of Aragon and Catalonia*. Pieejams: [<http://libro.uca.edu/chaytor/achistory.htm>] (skatīts 05.05.2011.)

¹³⁰ Bishko, C. J. *Studies in Medieval Spanish Frontier History*. Pieejams: [<http://libro.uca.edu/frontier/spanfrontier.htm>] (skatīts 05.05.2011.)

¹³¹ Turpat

¹³² Terence W. *Armies of the Crusades*. London: Osprey Publishing, 1978. P. 15.

¹³³ Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197*. London: Pearson Education, 2002. P. 61.

musulmaņiem tikai 1148. gadā. Turklāt šie ordeņi veltīja samērā maz spēkus Ibērijas pussalai.¹³⁴

Šādos apstākļos Ibērijas pussalā drīz vien tika dibināti vietējie militāri reliģiskie ordeņi. Tam bija vairāki iemesli. Pirmkārt, ideja par militāri reliģisku ordeni 12. gadsimtā bija kļuvusi ļoti populāra bruņinieku vidū. Otrkārt, Ibērijas kristiešu valdnieki, iespējams, vēlējās samazināt ārzemju varu ietekmi Ibērijas pussalas lietās.

Pirmais militāri reliģiskais ordenis Ibērijas pussalā bija Kalatravas ordenis (Order of Calatrava). Šis ordenis ieguvis savu vārdu pēc Kalatravas pils, kuru Kastīlijas karalis 1147. gadā atņēma musulmaņiem. Sākotnēji bija plānots piešķirt šo pili templiešiem, bet kļuva skaidrs, ka templieši nevarēs šo cietoksni noturēt, tāpēc pili pārņēma neliela grupa laicīgo karavīru un cisterciešu mūku.¹³⁵ 1158. gadā šī grupa tika oficiāli pasludināta par militāri reliģisku ordeni, kas gan atradās cisterciešu pārraudzībā, taču baudīja lielu patstāvību.¹³⁶ Kalatravas ordenis saņēma savus statūtus 1187. gadā. Drīz Kalatravas ordenis kļuva par nopietnu militāru spēku, kas aktīvi iesaistījās reliģiskajos karos Ibērijas pussalā.

1170. gadā tika nodibināts vēl viens Ibērijas pussalas militāri reliģisks ordenis – svētā Jēkaba (Santiago) ordenis. Tas izveidojās no laicīgu bruņinieku „brālības”, kas aizsargāja svētceļniekus, kas devās uz svētā Jēkaba kapu Santjago de Kompostellas pilsētā.¹³⁷ Šim ordenim bija raksturīgs maigāki noteikumi, (citi Ibērijas reliģiski militārie ordeņi sekoja cisterciešu ordeņa statūtiem, kamēr svētā Jēkaba bruņinieki ievēroja svētā Augustīna kanonus) kas ļoti palīdzēja ordenim ātrāk attīstīties un iegūt vairāk biedru. Svētā Jēkaba bruņinieku ordenis ātri kļuva samērā turīgs, tā īpašumi izpletās aiz Ibērijas pussalas robežām.

Ibērijas pussalā radās arī vairāki citi militāri reliģiski ordeņi, piemēram, Alkantaras (Alcantara) ordenis, kas atšķēlās no Kalatravas ordeņa 1176. gadā, Evoras (jeb Avis) ordenis Portugālē. Visiem šiem Ibērijas pussalas ordeņiem bija raksturīga Tuvo Austrumu ordeņu atdarināšana, kā arī stingra vietējās laicīgās varas kontrole pār

¹³⁴ Terence W. *Armies of the Crusades*. London: Osprey Publishing, 1978. P. 15.

¹³⁵ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.149.

¹³⁶ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.149.

¹³⁷ Terence W. *Armies of the Crusades*. London: Osprey Publishing, 1978. P. 15.

tiem. Būtībā visi šie Ibērijas pussalas ordeņi bija karaļu dibināti, un Ibērijas pussalas karaļi nekad neizlaida no savām rokām kontroli pār tiem.

Tika veikti arī mēģinājumi iesaistīt Ibērijas pussalas ordeņus konfliktos Tuvajos Austrumos, taču šīs idejas nekad netika realizētas un Ibērijas pussalas militāri reliģiskie ordeņi tā arī palika ierobežoti tikai ar cīņām Ibērijas pussalā, atstājot Tuvo Austrumu kaujaslaukus tempļiešiem un hospitāliešiem.¹³⁸

.....

Var secināt, ka Tuvo Austrumu krusta karotāji 11. gadsimtā bija ļoti dažādi. Šis bija krusta karu sākums un krusta karu idejas visaugstākais punkts, līdz ar to uz Tuvajiem Austrumiem devās visdažādākie cilvēki, gan karotāji, gan mūki, gan zemnieki. Savādāka situācija novērojama Ibērijas pussalā, kur sākotnēji reliģiskos konfliktus izcīnīja vietējie Ibērijas kristieši ar nelielu ārzemju krustnešu atbalstu. Tas skaidrojams ar to, ka krusta kari Ibērijas pussalā 11. gadsimtā ne vienmēr tiek atzīti par īstiem krusta kariem, galvenā nozīme vienmēr tika piešķirta Tuvo Austrumu krusta kariem, jo šis reģions tika uzskatīts par svarīgāku, gan tāpēc, ka tajā bija nozīmīgākas svētvietas, kas bija apdraudētas, gan arī tāpēc, ka tas bija krusta karu sākotnējais oriģinālais mērķis.¹³⁹ Situācija nedaudz mainījās 12. gadsimta pirmajā pusē, kad krusta karotāji – svētceļnieki aizvien vairāk parādījās Ibērijas pussalā. Šie krusta karotāji bija ļoti līdzīgi Tuvo Austrumu krusta karotājiem, bieži tie bija pat vieni un tie paši cilvēki. Taču Ibērijas pussalas kristīgā vara – atšķirībā no Tuvo Austrumu kristīgās varas – nebija atkarīga no šādiem ārzemju krustnešiem, un lielāko daļu konfliktā iesaistīto kristiešu joprojām sastādīja vietējie Ibērijas iedzīvotāji.

Salīdzinot varas struktūras Tuvajos Austrumos un Ibērijas pussalā, var secināt, ka Tuvo Austrumu varas struktūras bija pilnībā krustnešu radītas, turklāt tas bija izdarīts naidīgā svešas kultūras zemē. Situācija Ibērijas pussalā bija pavisam savādāka – tur eksistēja tādas pašas valstis kā citviet Eiropā, ar to atšķirību, ka šis bija pierobežas reģions ar visām no tā izrietošajām sekām. Ibērijas pussalas valstis līdz ar to nebija atkarīgas no krustnešu atbalsta, krustnešu karaspēks tām kalpoja tikai kā palīgspēki. Var arī secināt, ka, lai arī iekšējie konflikti starp kristiešu varas struktūrām pastāvēja abos

¹³⁸ Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197*. London: Pearson Education, 2002. P. 61.

¹³⁹ Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006. P.115.

reģionos, Ibērijas pussalas valstis tomēr bija ievērojami spēcīgākas un vienotākas par Tuvo Austrumu valstiskajiem veidojumiem. 12. gadsimta beigās ir labi redzams, kā tuvo Austrumu valstis šo iemeslu dēļ pagrimst, savukārt Ibērijas pussalas valstis uzplaukst.

Salīdzinot reliģiski militāros ordeņus abās teritorijās, var secināt, ka ideja par militāri reliģisku ordeni radās Tuvajos Austrumos, kur nodibinājās pirmie šādi ordeņi – Templiešu un Hospitāliešu ordenis. Šo ordeņu ideja bija apvienot savos biedros bruņinieku un mūku labākās īpašības. Kad bija redzams, ka šādi ordeņi ir ļoti efektīvi, arī Ibērijas pussalas kristiešu monarhi centās pārņemt šo ideju. Taču Tuvo Austrumu militārie ordeņi neizrādīja sevišķi lielu entuziasmu par iespēju iesaistīties Ibērijas pussalas cīņās, kā arī Ibērijas pussalas kristiešu valdnieki, iespējams, baidījās no pārāk lielas ārzemju ietekmes savās valstīs, tāpēc pussalā tika dibināti vietējie reliģiski militārie ordeņi, kā Kalatravas, svētā Jēkaba (Santiago) un citi Ibērijas pussalas reliģiskie ordeņi. Šie ordeņi gan tika dibināti pēc Tuvo Austrumu bruņinieku ordeņu parauga, taču tie ievērojami atšķīrās no Tuvo Austrumu ordeņiem. Pirmkārt, Ibērijas pussalas militāri reliģiskos ordeņus pārsvarā dibināja laicīgie monarhi, kuri turpināja tos kontrolēt arī pēc nodibināšanas, kamēr Tuvo Austrumu militāri reliģiskie ordeņi bija praktiski neatkarīgi. Otrkārt, Ibērijas pussalas ordeņi darbojās tikai Ibērijas pussalā, un, atskaitot svētā Jēkaba ordeni, arī to īpašumi atradās tikai Ibērijas pussalā. Šos ordeņus ir iespējams saukt par lokāliem ordeņiem. Savukārt Tuvo Austrumu reliģiski militārie ordeņi darbojās visas Eiropas teritorijā.

Secinājumi

Vispirms ir jāatzīmē, ka par izvēlēto tēmu ir relatīvi plašs historiogrāfijas un avotu klāsts, kas palīdz darba mērķa saniešanā. Vietām gan ir grūti pieejama informācija par norisēm Ibērijas pussalā apskatāmajā laikposmā, taču kopumā avoti un literatūra ir pieņemamā daudzumā.

Var secināt, ka krusta karu priekšvēsture un sākumi gan Ibērijas pussalā, gan Tuvajos Austrumos ir identiski. Tas ir skaidrojams ar to, ka ideja par krusta karu izcēlās no visas latīņu kristiešu pasaules pagātnes un tā laika problēmām un tika noformulēta Romā. Taču var apgalvot, ka Ibērijas pussalā šī ideja praksē parādījās ātrāk, to var datēt ar Barbastro kampaņu 1064. gadā. Taču drīz vien, pateicoties Pirmajam krusta karam, Tuvo Austrumu krusta karu virziens kļuva ievērojami svarīgāks, pamatā dēļ idejas par Jeruzalemi.

Krusta karu norises 12. gadsimtā abos apskatāmajos reģionos sāka kļūt līdzīgas pēc 1123. gadā notikušā Pirmā Laterānas koncila, kurā tika nolemts, ka turpmāk Ibērijas pussala un Tuvie Austrumi būs līdzvērtīgi kā krusta kara mērķis. Taču praksē šis uzstādījums nedarbojās; Tuvie Austrumi kā krusta karu mērķis joprojām bija daudz populārāks. Tas parādījās arī 12. gadsimta vidū (1147. – 1150.), kad Otrā krusta kara ietvaros pāvests aicināja uzbrukt neticīgajiem visur, kur vien iespējams. Ibērijas pussalā ieradās daudz mazāk entuziastu nekā Tuvajos Austrumos. To var skaidrot ar vairākām lietām. Pirmkārt, jau minētais iemesls, par Jeruzalemes svarīgumu joprojām varēja spēlēt nozīmīgu lomu. Otrkārt, Ibērijas pussalas kristiešu valdnieki centās ierobežot krustnešus, neļaujot viņiem izlaupīt ieņemtās pilsētas, kā arī laupot iespēju rīkoties neatkarīgi. Treškārt, šajā laikā aizvien lielāku nozīmi ieguva krustneša statuss – mājās pārnācis krusta karotājs izpelnījās vispārēju cieņu. Un tā kā Svētā Zeme bija oriģinālais krusta karu mērķis, arī sabiedrības respekts bija lielāks pret tādu karotāju, kurš atgriezies no Jeruzalemes.

Salīdzinot krusta karotājus, to veidotās varas struktūras un militāri reliģiskos ordeņus, var secināt, ka krusta karotāji pamatā bija ļoti līdzīgi abos apskatāmajos reģionos, krustnesis pat mierīgi varēja paspēt pakarot abos reģionos savas dzīves laikā.

Vienīgais izņēmums bija Nabadzīgo ļaužu krusta kara kontingents (kas vēlāk sastādīja arī daļu no Pirmā krusta kara krustnešiem), kam nav nekā līdzīga Ibērijas pussalas vēsturē.

Varas struktūras abās teritorijās bija ļoti atšķirīgas. Tuvajos Austrumos eksistēja krustnešu valstiskie veidojumi, kurus nav pareizi saukt par valstīm, jo vārds „valsts” ietver sevī lielāku neatkarības pakāpi, nekā bija šiem valstiskajiem veidojumiem. Vara šajos valstiskajos veidojumos atradās tikai pašu krustnešu rokās. Šie valstiskie veidojumi atradās pilnībā svešas un naidīgas kultūras ielenkumā. Savukārt Ibērijas pussalā vara bija vietējo kristiešu valdnieku rokās, un krustnešiem te nebija gandrīz nekādas ietekmes. Tāpat arī Ibērijas pussalas valstis robežojās ar citām Eiropas kristiešu valstīm un te nedraudēja tāda izolācija, kāda bija Tuvajos Austrumos.

Salīdzinot militāri reliģiskos ordeņus, var secināt, ka daudz lielāka loma tiem bija Tuvajos Austrumos, kur tie arī bija oriģināli radušies. To var skaidrot ar spēcīgas varas trūkumu Tuvo Austrumu krustnešu valstiskajos veidojumos, kas atļāva šiem ordeņiem iegūt lielu militāro un politisko varu. Savukārt Ibērijas pussalā, kur gan darbojās arī Tuvo Austrumu militārie ordeņi, taču ierobežoti, visi vietējie militāri reliģiskie ordeņi bija monarhu dibināti, un monarhi saglabāja stingru kontroli pār tiem. Tāpēc Ibērijas pussalas militārie reliģiskie ordeņi neieguva nozīmīgu spēku. Būtībā var secināt, ka militāri reliģiskie ordeņi bija vairāk Tuvo Austrumu fenomens, un Ibērijas pussalas ordeņi būtībā ir vairāk kā laika gara atbalsis.

Izmantoto avotu un literatūras saraksts

Izmantoto avotu saraksts

1. Pāvesta Urbāna II aicinājums uz krusta karu, 1095. Fulcher of Chartres. *Gesta Francorum Jerusalem Expugnantium*. Misāns, I., Pāvulāne, V., Vijups, A. *Pasaules vēsture vidusskolai I. Hrestomātija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000
2. Albert of Aix. *Historia Hierosolimitana*. (fragments) Pieejams: [<http://www.fordham.edu/halsall/source/1096jews.html>] (skatīts 06.05.2011.)
3. Anna Comnena. *Alexiad*. Pieejams: [<http://www.fordham.edu/halsall/basis/AnnaComnena-Alexiad.html>] (skatīts 08.05.2011.)
4. St. Bernard of Clairvaux. *Letter Promoting the Second Crusade*. Pieejams: [<http://www.crusades-encyclopedia.com/psbernardcallforcrusade.html>] (skatīts 06.05.2011.)
5. St. Bernard of Clairvaux. *Apologia for the Second Crusade*. Pieejams: [<http://www.fordham.edu/halsall/source/bernard-apol.html>] (skatīts 06.05.2011.)
6. St. Bernard of Clairvaux. *In Praise of the New Knighthood (De laude novae militae)*. Pieejams: [<http://www.the-orb.net/encyclop/religion/monastic/bernard.html>] (skatīts 06.05.2011.)
7. Ekkehard of Aurach. *Hierosolymita*. (fragments) Pieejams: [<http://www.fordham.edu/halsall/source/ekkehard-aur1.html>] (skatīts 04.05.2011.)
8. Guibert of Nogent. *The deeds of God through Franks*. Pieejams: [<http://www.gutenberg.org/ebooks/4370>] (skatīts 07.05.2011.)
9. Henry II, King of England. The Saladin Tithe. Pieejams: [<http://www.fordham.edu/halsall/source/1188Saldtith.html>] (skatīts 04.05.2011.)
10. Osbernus. *De expugnatione Lyxbonensi*, 1147. Pieejams: [<http://www.fordham.edu/halsall/source/cap-lisbon.html>] (skatīts 07.05.2011.)
11. William of Tyre. *The History of Deeds done Beyond the Sea*. Pieejams: [<http://www.fordham.edu/halsall/source/tyre-cde.html>] (skatīts 06.05.2011.)

12. Letter of Pope Alexander II to all the bishops of Spain (1063 or 1064) Pieejams:
[<http://www.web.pdx.edu/~ott/hst399/Alexanderletters/index.html>] (skatīts
06.05.2011.)
13. Letter from Pope Gregory VII to Matilde of Tuscany, 1074. Pieejams:
[<http://epistolae.ccnmtl.columbia.edu/letter/224.html>] (skatīts 06.05.2011.)
14. Song of Roland. Pieejams: [<http://omacl.org/Roland/>] (skatīts 10.05.2011.)
15. Saga of Sigurd the Crusader. Pieejams:
[<http://omacl.org/Heimskringla/crusaders.html>] (skatīts 10.05.2011.)

Izmantotās literatūras saraksts

1. Bartron, S., Linehan, P. *Cross, Crescent and Conversion. Studies on Medieval Spain and Christendom in Memory of Richard Fletcher*. Boston: Leiden, 2008.
2. Bishko, C. J. *Studies in Medieval Spanish Frontier History*. Pieejams:
[<http://libro.uca.edu/frontier/spanfrontier.htm>] (skatīts 05.05.2011.)
3. Chaytor, H. J. *A History of Aragon and Catalonia*. Pieejams:
[<http://libro.uca.edu/chaytor/achistory.htm>] (skatīts 05.05.2011.)
4. Constable, G. *Crusaders and Crusading in the Twelfth Century*. Farnham, Ashgate Publishing Limited, 2008.
5. France, J. *The Crusades and the Expansion of the Catholic Christendom, 1000. – 1714*. London and New York: Routledge, 2005.
6. Jaspert, N. *The Crusades*. London: Routledge, 2006.
7. Madden, F. T. *Crusades. The Illustrated History*. University of Michigan Press, 2004.
8. Nicholson, H. *Knight Templar 1120. – 1312*. Oxford: Osprey Publishing, 2004.
9. Nicolle, D. *Knights Hospitaller. 1100. – 1306*. Oxford: Osprey Publishing, 2001.
10. Nicolle, D. *Essential Histories: The Crusades*. Chicago: Osprey Publishing Limited, 2001.
11. Nicolle D., Hook, R. *The Crusades*. London: Reed International Books, 1988.
12. O’Neal, M. J. *The Crusades Almanac*. Detroit: Thomson Gale, 2005.
13. Paine, M. *The Crusades*. North Pomfret: Trafalgar Square Publishing, 2005

14. Phillips, J. *The Crusades 1095. – 1197*. London: Pearson Education, 2002
15. Terence W. *Armies of the Crusades*. London: Osprey Publishing, 1978
16. Tyerman, C. *Fighting for Christendom. Holy War and the Crusades*. New York: Oxford University Press, 2004.
17. Villegas-Aristazabal, L. *Norman and Anglo-Norman Participation in the Iberian Reconquista c.1018 - c.1248*. Thesis submitted to the University of Nottingham for the degree of Doctor of Philosophy. 2007.
18. Madden, F. T. „*The Real History of the Crusades*” Pieejams:
[<http://www.thehaca.com/essays/Crusades.htm>] (skatīts 02.05.2011.)
19. <http://www.the-orb.net/textbooks/nelson/cluny.html>
20. <http://www.bu.edu/mille/people/rlpages/paxdei.html>